

Umar ibn Muhammed al-Kindis Beskrivelse af Ægypten.

Udgivet og oversat

af

J. Østrup.

Dette Arbejde, hvis arabiske Text med tilhørende Oversættelse her fremlægges, er et af de ældste Led i den lange Række af Monografier, som arabiske Historikere have leveret om Ægypten og ægyptiske Forhold. Sammenlignet med de større Værker af lignende Indhold, blandt hvilke navnlig Makrizis Khitat og Sojutis Husn-al-muhādara maa fremhæves, byder det kun lidet faktisk nyt, men det har en vis literærhistorisk Betydning, for saa vidt som vi netop her finde en af de første skriftlige Kilder til de senere Forfatteres Beretninger.

Selve Anlægget i det foreliggende lille Skrift stemmer ogsaa overens med de følgende historiske Værkers, for hvilke det ligefrem kan siges at have tjent til Forbillede. Rækken af Beviserne for Ægyptens Fortræffelighed begynder med Paavisningen af den Forherligelse, der er blevet Landet til Del gennem Omtale i Guds eget Ord, for derfra at gaa over til Traditionerne fra Muhammed samt en Opregning af de Profeter og Vismænd, som ved at være fødte eller ved at have levet der have kastet Glans over Landet; først derefter følger den egenlige topografiske Beskrivelse. En Sammenligning med Ordningen af Stoffet i Sojutis Værk vil vise den fuldstændige Overensstemmelse.

Det foreliggende Skrift henføres almindeligvis til en historisk Forfatter ved Navn al-Kindi. Makrizi (Khitat, ed. Bulag I, 4) fortæller udtrykkelig, at den første, som leverede en statistisk Beskrivelse af Ægypten, var Abu Umar¹⁾ Muhammed ibn Jusuf al-Kindi, og det samme anfører Hagi Khalfa (ed. Flügel II, 146), støttet paa Makrizis Autoritet, rimeligvis netop i Tilslutning til det her nævnte Sted.

Den samme nævnes endnu en Gang hos Hagi Khalfa (I, 188) som Forfatter til en Bog om Kadierne i Ægypten (أخبار قضاة مصر); det samme Værk anføres ogsaa hos Ibn Khallikan (trad. par de Slane I, 380), og det omtales, at al-Kindi havde ført dette Værk ned til Aar 246 II. (= 860—61 A. D.). Under al-Kindis Navn citerer Makrizi endvidere (I, 79) et Værk, betitlet كتاب امراء مصر, og et andet Sted (II, 246) nævner han al-Kindi som Forfatter til en Bog كتاب اخبار مسجد اهل الراية الاعظم, der synes at have omhandlet Amrus Moske i Gammel-Kairo; endelig citerer Makrizi (II, 202) en Bog med Titlen كتاب الموالى. Kitab al-Fihrist omtaler ikke vor Forfatter.

Vi se altsaa Abu Umar Muhammed al-Kindi som Forfatter til en anelig Række Skrifter af historisk-topografisk Indhold; baade hans Beskrivelse af Ægypten og hans Monografi over Dommerne i Ægypten, der fortsættes af Ibn Zulak (se Ibn Khallikan l. l.), nævnes som de første Arbejder i sin Art, og det er dermed givet, at han tilhører en meget tidlig Periode.

Af al-Kindis Skrifter synes hans Bog om Dommerne i Ægypten at foreligge i et Haandskrift i British Museum²⁾; det

¹⁾ I nogle Citater (f. Ex. Makrizi I, 31; Jäküt (ed. Wüstenfeld) I, 760, III, 145 og 893) citeres al-Kindi med Navnet Abu Amru; dette beror øjensynlig blot paa en Skrivefejl; i Følge Flertallet af de Steder, hvor al-Kindis Navn forekommer, samt Haandskrifterne til den her foreliggende Text er den rette Form Abu Umar. Sojuti (Husn-al-muh. pag. 1) nævner Ibn Amru al-Kindi som Forfatter til Fadail Misr; ogsaa dette er sikkert kun en Skrivefejl.

²⁾ Smlgn. Cat. codd. orr. Mus. Brit. II, 549; cod. MCCXII, Add. 23,324. Jeg har ikke selv haft Lejlighed til at se dette Haandskrift, der under al-Kindis

andet Værk, فضائل مصر, har man uden videre sammenstillet med den i vore Haandskrifter foreliggende Text, og henført denne til Abu Umar al-Kindis Forfatterskab. Ved nøjere Undersøgelse af dette Forhold rejser der sig imidlertid det Spørgsmaal, om der ikkê snarere foreligger to delvis forskellige Arbejder, og for at klare dette skulle vi nu betragte dels de i Bogen selv indeholdte Opgivelser, dels de hos andre Forfattere anførte indirekte Vidnesbyrd.

I Begyndelsen af Bogens Text indføres efter en øjensynlig senere tilføjet سلسلة Umar ibn Muhammed al Kindi som Bogens Forfatter, og iblandt den lange Række af Hjemmelmænd, han anfører, nævnes i sidste Led ogsaa Abu Umar Muhammed ibn Jusuf al-Kindi. Det er utvivlsomt Fader og Søn, vi her have overfor hinanden, og da det nu ellers er den første, der betegnes som Forfatter til فضائل مصر, ligger den Antagelse nær, at den foreliggende Text er et Udtog, som Sønnen har foretaget efter Faderens Arbejde.

Selve Textens Natur synes at bekræfte Antagelsen af, at den er et Excerpt. Den Mangel paa Orden i Stoffet og den Ubehjælpssomhed i Tilknytningen af det ene til det andet, som gør sig gældende, er for paafaldende til, at man kan antage Bogen for et Værk af én Støbning. Selv om man naturligvis ikke tør lægge europæiske Fordringers Maalestok paa arabiske Arbejder af denne Kategori, hvilket en nøjere Undersøgelse af Værker som f. Ex. netop Sojutis Husn-al-muhâdara snart vil faa en bort fra, ere de sære Spring og Manglen paa Overgange dog her alt for følelige til ikke at kræve en særlig Aarsag for at forstaaes. Saaledes er Opregningen af de græske Filosofer, hvis Navn paa en eller anden Maade har været knyttet til Ægypten, føjet til umiddelbart efter Omtalen af de i Koranen nævnte

Navn indeholder en كتاب تسمية قصاة مصر, og kan derfor ikke med fuld Sikkerhed afgøre, hvorvidt denne Bog skal henføres til Abu Umar Muhammed al-Kindi.

Personer og de ægyptiske Profeter, og begge Rækker ere paa en meningsløs Maade sideordnede ved Anførelsen af Udtrykket *ومنهم*; her maa der utvivlsomt oprindeligt have været en Inddeling i Afsnit eller en nøjere betegnet Overgang.

Antagelsen af, at den foreliggende Text er et Excerpt af et tidligere og tillige større Arbejde, bekræftes ved, at der hos andre Forfattere citeres Stykker af et Værk af al-Kindi om Ægypten, som ikke findes i vore Haandskrifter; smlgn. f. Ex. Jakut (ed. Wüstenfeld I, 760) og Sojuti (Husn-al-muh. I, 4), hvor endog til yderligere Sikkerhed Skriftets Titel *فضائل مصر* anføres, uden at Citatet som sagt kommer igen i vor Text.

En tredie Antydning i denne Retning er det, naar Makrizi et Par Steder citerer en yngre al-Kindi, én Gang (Khitat I, 211) med Navnet *ابن الكندي*, et andet Sted (I, 124) paa en endnu tydeligere Maade, som ikke lader nogen Tvivl tilbage om Forholdet mellem de to Personer, nemlig med det fulde Navn *عمر بن أبي عمر الكندي*; her anfører han tillige Navnet paa Skriftet, *فضائل مصر*. Disse to Steder have særlig Interesse, for saa vidt som begge anføre ordret den samme Text som vore Haandskrifter (ved Omtalen af den forsvundne Bro fra Farama til Kypern og i Beretningen om Amru ibn el-As' Samtale med Mukaukas om Grunden til Mukattams Mangel paa Vegetation).

Vi faa altsaa herigennem Sikkerhed for, at et Skrift af Umar al-Kindi har existeret som selvstændigt Arbejde under samme Titel som Faderens, og naar dette sammenholdes med de ovenfor udviklede Omstændigheder, synes der ikke længer at kunne være Tvivl om Forholdet mellem de to Skrifter: 1) Abu Umar al Kindi har forfattet en Bog *فضائل مصر*, der ofte citeres; disse Citater findes tildels i vor Text, tildels ikke; Umar al-Kindi har ogsaa skrevet en *فضائل مصر*, og de derfra hentede Citater findes ordret i vor Text; altsaa synes det første af de to Arbejder at have været af et større Omfang. 2) Umar al-Kindis Værk antyder ved sin egen Natur, at det er et Udtog. 3) Umar al-Kindi anfører blandt sine Hjemmelmænd Abu Umar

Muhammed al-Kindi. Altsaa tør vi af disse Data slutte: den foreliggende Text er et af Sønnen al-Kindi affattet Udtog eller en af ham foretagen Bearbejdelse af Faderen al-Kindis Beskrivelse af «Ægyptens Fortræffeligheder».

I Begyndelsen af vor Text anføres, at det foreliggende Arbejde er udført efter Tilskyndelse af Kafur al-Akshidi, og denne omtales som endnu levende (اطال الله بقاءه الخ). Sojuti¹⁾ beretter ligeledes om Abu Umar al-Kindis Værk, at det skyldte Kafurs Opfordring sin Tilblivelse, og vi staa da her overfor den Mulighed, at enten er denne Omtale af Kafur gaaet direkte fra Faderens Arbejde over i Sønnens, hvad der dog synes mindre rimeligt, eller at Sojuti har sammenblandet de to Skrifter. Synderlig Vægt ligger der ikke paa dette Forhold; thi med Umar al-Kindis Samtidighed med Kafur (død 357 H. = 968 A.D.)²⁾ er tillige Abu Umar al-Kindis Tidsalder tilnærmelsesvis bestemt³⁾.

Ud fra dette Udgangspunkt bliver det ikke utænkeligt, hvad de Slane⁴⁾ har antaget, at Historikeren Abu Umar Muhammed ibn Jusuf ibn Jakub al Kindi skulde være en Sønneson af den berømte Filosof Abu Jusuf Jakub al Kindi, der dør Aar 260 H. = 873 A.D. Dog maa det paa den anden Side bemærkes, at Overensstemmelse mellem de to Navnerækker ikke er fuldstændig, idet Filosofen altid anføres med Navnet Jakub ibn Ishaq, medens Historikeren siges at være en Søn af Jusuf ibn Jakub ibn Haf's (Makrizi, Khitat II, 246), og anden Støtte end netop Navneligheden har denne Antagelse ikke.

Hagi Khalifa anfører (II, 146), at Historikeren al-Kindi dør 246 H. Denne Angivelse, der staaer i absolut Modstrid med det ovenfor anførte, er aabenbart fejlagtig og skyldes en Mis-

¹⁾ Smlgn. Ibn Khallikan (trad. de Slane I, 388, Note).

²⁾ Ibn Khall. (trad. de Slane II, 528).

³⁾ I Katalogen over bibliothèque khédiviale i Kairo (vol. V, pag. 101) anføres Aar 350 H. som Abu Umar al-Kindis Dødsaar.

⁴⁾ Ibn Khallikan (trad. de Slane I, 388, Note).

forstaaelse af det, som Hagi Khalfa selv et andet Sted (I, 188) meddeler, nemlig at al-Kindis Værk om Dømmerne i Ægypten endte ved Aar 246; dette er da urigtig opfattet som hans Dødsaar. At Historikeren al-Kindi er yngre end Filosofen, have vi ogsaa i den foreliggende Text et Bevis for, idet denne nævnes og hans Skrifers Forhold til Aristoteles omtales.

Til Fastsættelsen af den foreliggende Text har jeg haft tre Haandskrifter til Disposition.

Det første af disse (cod. H) er vort store kongelige Bibliotheks cod. CXLVII, som i Katalogen angives at indeholde tre forskellige Stykker: 1) كتاب فضائل مصر 2) كتاب فيه ترتيب مصالح 3) forskellige Smaanotitser. Det første af disse er imidlertid defekt; Blad 1—8, altsaa den første كراسة, indeholder den til de andre Haandskrifters Text svarende Begyndelse af Umar al-Kindis فضائل مصر, men paa Blad 9—25 følger et historisk Arbejde af Hasan ibn Husajn ibn et Tulûni el-Hanafi (se fol. 9 rec.), indeholdende en Skildring af Ægypten og dets Fyrster samt af de tilstødende Landes Geografi, affattet Aar 906 H. under al-Melik-al-ashraf al-Ghuri (se fol. 16 r.); det er afskrevet af Ibrahim ibn Djafar al-Muzafferi Aar 973 H. = 1565 A. D., og med fuldstændig samme Haand som de første otte Blade, der derfor maa henføres til samme Periode.

Fol. 26—36 følger Abd-es-samad ibn Jahja ibn Ahmed ibn Jahja es-Salihi's Bog om Administrationen og om Fyrstens Regjeringspligter; den angives at være afsluttet 9 Djumadi-el-akher 930, og er afskrevet af den ovennævnte Ibrahim al-Muzafferi Aar 973 (afsluttet 3 Muharrem).

Endelig er der med en anden Haandskrift tilføjet en Stamtavle over Noahs Efterkommere og andre mindre Noter.

Det andet Haandskrift (cod. C) tilhører Bibliothèque khédiviale i Kairo og indeholder ialt 22 Blade. Det er skrevet tydelig, men uden Elegance, og af en øjensynlig meget uvidende Af-

skriver; en Datoangivelse mangler, men selve Haandskriften tyder ikke paa nogen tidlig Periode.

Det tredje Haandskrift tilhører Grev Landbergs private Samling (cod. L); det indeholder 19 upaginerede Blade, hvoraf det sidste er blankt; det er skrevet med en ung, tydelig Haand, bærer Afskriverens Navn Abdallah Taih (طائح) al-muqaddim og Aarstallet 1126 H.

Et fjerde Haandskrift af den samme Text synes at foreligge i den til Bibliotheket i Leyden overdragne Samling, som Grev Landberg i sin Tid erhvervede fra Medina; her anføres (se Landberg: Catalogue d'une collection de manuscrits arabes appartenant à la maison Brill, pag. 44 og 264) et Haandskrift af ibn Jusuf al-Kindi, betitlet *أخبار مصر وما خص الله فيه من الفضل والبركات والخيرات*; jeg har ikke haft Adgang til selv at forvise mig om, hvorvidt det virkelig er vor Text, som er indeholdt heri under denne Titel.

Mellem de tre andre Haandskrifter er Forholdet det, at cod. C og cod. L saa godt som i et og alt følges ad; dog er den sidste i Reglen omhyggeligere med Egennavnene og undgaar det andet Haandskrifts aabenbare Skødesløsheder. Større er derimod Forskellen mellem disse to paa den ene Side og cod. H, der øjensynlig frembyder den bedste Text; saaledes har cod. H ofte det sjældnere Udtryk, hvor dette i de to andre er erstattet med et almindeligere forekommende, og det frembyder tillige den korteste Redaktion; det er derfor Skade, at dette Haandskrift er defekt; de desværre hyppige Tvivlsmaal netop i Textens sidste Halvdel vilde utvivlsomt derved tildels kunne være fjernede.

En stor Hjælp ved Fastsættelsen af Texten yde de senere Forfattere, der efter sædvanlig arabisk Skik ofte have skrevet aldeles ordret ud af de tidligere Beretninger. De vedføjede Noter, der særlig tage Hensyn hertil, ville give en Oversigt over dette Forhold, hvorimod det at give en egenlig Kommentar har ligget udenfor min Plan; dog have naturligvis ikke alle de

Forfattere eller enkelte Steder, hvor فضائل مصر er bleven citeret kunnet finde Plads, og jeg skjuler heller ikke for mig selv Muligheden af, at selv hos de væsenligste, Makrizi og Sojuti, et og andet Parallelsted kan være overset. Dog tror jeg, at allerede det, der er medtaget, vil være nok til at tydeliggøre de to Historikere al-Kindis literære Betydning som nogle af de ældste arabiske Hjemmelmænd for Kendskabet til historiske og topografiske Forhold i Ægypten, saaledes som de i den tidlige Middelalder kendtes af Araberne.

رغبة^a فجمعت ما امر^b به من كتب شيوخ المصريين وغيرهم من
 اهل العلم والخبرة والبحث والذكا والفطنة والتفتيش^c والرحلة
 والطلب فمن مشاهيرهم^d يزيد بن ابي حبيب وعبد الله بن ابي
 جعفر^e وبعدهما الليث بن سعد وعبد الله بن لهيعة وبعدهما سعيد^f
 ابن كثير بن غفير^g وعثمان بن صالح السهمي^h وبعدهما خلف بن ربيعة
 وعبد الرحمن بن ميسرة واحمد بن يحيى الوزير وابو خثيمة علي
 ابن عمر بن خالد وبعده هذه الطبقة يحيى بن عثمان بن صالح
 وعبيد الله بن سعيد بن كثير بن غفير وبعدهما علي بن حسن بن
 خلف بن قديد ومحمد بن الربيع بن سليمان الجبري وبعدهما ابو عمر
 محمد بن يوسف بن يعقوب الكندي وابن سعيد عبد الرحمن بن
 احمد بن يونس بن عبد الاعلىⁱ فاعلمت^k نفسى فيما تآدى^l الى
 من اخبار من ذكرتهم^m ورواياتهم والفتنة واختصرت المتنون واسقطت

a) Cod. G et L addunt:

ولاخلة محبة وعليه مثابة وسهوة مثله رغب في مثله وحث على
 جمعه ان كان اردشير (اردشير: L) زمانه في السياسة والعمارة
 والامن واوحد دهره في عدله ورافته ورفقه برعيته فلا ازال الله
 عز طله وامتنعا ببقائه وادام ايامه وجعل ما خصه الله به من
 الفصل في دنياه موصولا باخراه فجمعت ما امر به ادم الله كرامته

b) Cod. H: من كتب الخ

c) مشهور منهم: C; مشهورهم: L: d) والنفيس: C; والتفتيش: L:

e) L et G: جعفر f) L: سعد

g) L: عفير h) H om. السهمي وبعدهما

وبعدهما خلف بن عبد الله بن عبد الرحمن بن ميسرة
 واحمد بن عبيد بن حنمة علي بن عمر وابن صالح وعبيد الله بن
 عبد الملك بن جلف بن قديد وابو عمر بن محمد بن يوسف

k) C et L: فلما علمت l) C et L: نادى

m) C, L, H vitiose: ذكرتهم

الاسانيد لتنسق اخبارهم ويسهل استماعه^a وتقرب فائدته^b على اسم الله وعونه والصلاة على نبينا محمد وعلى آله الطاهرين واجحابه اجمعين فاقول فضل الله مصر^c على سائر البلدان كما فصل بعض الناس^d على بعض والايام والليالي بعضها على بعض^e وقد فصل الله مصر وشهد لها في كتابه المكرم وعظم المنزلة وذكرها باسمها وخصها دون غيرها وكرر ذكرها وابان فضلها في آيات من القرآن العظيم^f تنبى عن مصر واحوالها واحوال الانبياء بها والامم^g الخالية والملوك الماضية^h من ذلك ما روى عن النبي صلعم في مصر وفي عجائبهاⁱ خاصة وذكره لخاصتهم ورحمتهم ومباركته لهم ولبلدهم وحثه على برهم^k ما لم يرو عنه^l في قوم من العجم وغيرهم وحين نذكر ذلك ان شا الله^m ما انزل فيها من البركات واخرج منها من الانبياء والخلفاء والحكماءⁿ والخواص والملوك والعجائب ما لم يخص الله^o به بلدا غيرها ولا

a) C et L: الاسانيد عن اخباره ولا يستعمل استماعه

b) C et L: ويقرب فيما يرومه. c) G hic et saepius in accusativo: مصرًا

d) H: النبيين

e) C et L add. والفضل على ضربين في دين او في دنيا وفيهما جميعا

f) C et L pro his verbis habent: وقد فضل الله مصر في كتابه وشهد لها باسمها دون غيرها وكرر ذكرها وابان فضلها في آيات من

g) C: القرآن تنبى الخ وعن الامم

h) C et L add.: والايات البينات تشهد (C) لها بذلك القرآن

i) H: وكفى به شاهدا عجبًا

k) C et L: وذكره لقرابتهم ومباركته عليهم وعلى بلدتهم وحثه على جمعهم (depravatum)

l) H: يرو عنهم في قوم من; C et L: عنه ولا قوم من

m) C et L add.: في موضعه مع ما خصها الله به من الخصب والفضل

n) C et L add.: والعلماء. o) H vittose om.

أرضاً سواها فإن ثرب علينا مثرب^a بذكر الحرميين^b أو شنع مشنع^c
فالحرماني^d فصلهما الذي لا يُدفع وما خصهما الله به ما لا ينكر من
موضع بيت الحرام وقبر نبيه عليه السلام وليس ما فصلهما^e الله به
ببأخس فصل مصر ولا ناقص^f منزلتها وإن منافعتها في الحرميين لبينة
لأنها تميزها^g بطعامها وخصبها^h وكسوتها وسائر مرافقتها فلها بذلك
فصل كبير ومع ذلك أنها تطعم أهل الدنيا من يردⁱ إليها من الحاج^k
طول مقامهم ياكلون ويتزودون^l من طعامها من أقصى جنوب
الأرض وشمالها من كان من المسلمين في بلاد^m الهند والاندلس وما
بينهما ولا ينكر هذا منكر ولا يدفعه دافع وكفى بذلك فضلا وبركة
في دين ودنياⁿ فاما ما ذكره الله عز وجل في كتابه^o مما اختصرنا^p
في ذكر مصر فقول الله^q فَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى وَأَخِيهِ أَنْ تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا
بِمِصْرَ بَيْوتًا وَأَجْعَلُوا بَيْوتَكُمْ قِبْلَةً وَمَا ذَكَرَهُ اللهُ^r عن قول يوسف^s
ادْخُلُوا مِصْرَ إِنَّ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ وقال عز وجل اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ
مَّا سَأَلْتُمْ وقال^t وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَاهُمَا إِلَى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ
وَمَعِينٍ وقال بعض المفسرين^u مصر وقال بعض العلماء المصريين^v في

a) C et L: اعترض علينا معترض. b) H add.: الشريفيين.

c) C et L: متشنع. d) C vit.: فالحرميين.

e) H vit. om.: الله به ما لا ينكر. — ما فصلهما.

f) C: ناقص. H: ولا يناقص. g) L vit.: تميزها.

h) C et L om.: وخصبها. i) H vit. om.: يرد. — فلها.

k) H: الحاج المبارك. l) H vit.: يتزودون. m) C et H: بلد. L om.

n) H vit.: أو دنيا. o) H add.: العظيم. p) C et L: اختصرناه.

q) C et L: فبقوله عز وجل. r) C et L: حكاية عن.

s) C et L add.: وقال. t) L: وقال عز وجل. u) H om.: في.

v) H: علماء مصر. C et L: علماء المصريين.

البهنسا وقبط مصر يجمعون^b على ان المسيح^b وآمه عليهما السلام
 كانا بالبهنسا وانتقلا عنها^c الى القدس^d وقال بعض المفسرين ان ربوة
 ربوة^e دمشق والله اعلم^f وقال عز وجل وقال الذي اشتراه من مصر
 لَأَمْرَأَتِهِ أَكْرَمِي مَثْوَاهُ وقال عز وجل وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ
 تُزَاوِدُ فَتَاهَا عَن نَّفْسِهِ وَالْمَدِينَةُ مَنَفٌ^g والعزير ملك مصر حينئذ وقال
 تبارك وتعالى وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينٍ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا وَهُوَ مَنَفٌ^h
 مدينة فرعون وقال تعالى وَجَاءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ يَسْعَى يعنى
 منف ايضا وقال حكاية عن اخوة يوسف يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ فَكَيْ ان اسم
 ملكها العزيز وقال عز وجل حكاية عن يوسف قَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ
 أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ فَجَعَلِ الشَّامَ بَدْوًا وقال
 تعالى حكاية عن فرعون واقتخاره بمصر أَلَيْسَ لِي مَلِكُ مِصْرَ وَهَذِهِ
 الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِيⁱ وقال حين وصف مصر^k وما كان ال فرعون
 فيه من النعمة والملك ما لم يصف به مشرقا ولا مغربا ولا سهلا ولا
 جبلا ولا برا ولا بحرا^l فَأَخْرَجْنَاكُمْ^m مِنْ جَنَّاتٍ وَعَيْوِينَ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ
 كَرِيمٍ وَنَعْمَةً كَانُوا فِيهَا فَاصْكِهِمْ فهل يعلم ان بلدا من البلدان في

a) C et L: مجموعون b) H: المسيح عيسى بن مريم

c) C et L om.: عنها d) H: القدس الشريف

e) ex conj.; C et L: الى ربوة f) H om.: والله اعلم

g) H vit. منوف المذكور

h) H add.: وقال تعالى وقال الذي اشتراه الخ reiterat. vit.

i) H om.: وهذه — تحتى k) H: موسى

l) C et L om.: ولا برا ولا بحرا

m) C et L ante haec verba: وهو قوله تعالى

جميع اقطار الارض انبأ عليه الكتاب بمثل هذا الثنا^a او وصفه بمثل^b هذا الوصف او شهد له^c بالكرم غير مصر وروى^d عن النبي صلعم انه قال ان الله سيفتح عليكم بعدى مصر فاستوصوا بقبطها خيرا فان لكم منكم صهرا وذمة^e او رحما وذمة^f فاما الرحم فان هاجر أم اسمعيل بن ابراهيم الخليل^g عليهما السلام من القبط من قرية نحو الفرما يقال لها أم العرب واما الذمة^h فان النبي صلعم تسرى من القبط ماريةⁱ أم ابراهيم بن رسول الله صلعم وهي^j من قرية نحو الصعيد يقال لها حفن^k من كورة أنصنا فالعرب والمسلمون كافة لهم نسب بمصر واقر من جهة أمم مارية^l أم ابراهيم بن رسول الله صلعم لان أزواج النبي صلعم أمهات المؤمنين^m فالقبط اخوالهم وصارتⁿ العرب كافة من مصر بأمم هاجر لانها أم اسمعيل صلعم وهو أبو العرب وروى^o عن النبي صلعم انه قال ستكونون^p اجنادا^q وخير اجنادكم الجند القرمي^r فاتقوا الله في القبط لا تاكلوهم اكل الخضر وروى عن عمر عن النبي^s صلعم انه قال اذا فتح الله عليكم مصر فاتخذوا فيها جندا كتييفا^t فذلك خير اجناد الارض فقال أبو بكر رضي الله عنه ولم ذلك يا رسول الله قال لانهم في رباط الى يوم القيامة وكتب رسول الله صلعم الى جماعة من الملوك منهم^u هرقل ملك الروم وكسرى

a) C et L: النبا b) H om.: بمثل c) H: لها

d) Verba, quae sequuntur, usque ad العرب أبو desunt in L.

e) C add.: ارضا عن النبي صلعم انه قال ستفتحون ارضا يذكر فيها القراط فاستوصوا باهلها خيرا فان لكم ذمة ورحما

f) H: خليل الرحمن g) C: مارية h) C om.: وهي

i) H: حفن, C: حفن k) H vit.: مارية أمم مارية

l) C: أمهاتهم m) C: وصاربت n) H om.: اجنادا

o) C: سيكونون p) ex conj. C: اخبارا L: اخبارا q) L: الغري

r) H: اجنادكم الغريا s) C et L: كتييفا

t) H om.: منهم

فأجابته أحد منهم^a وكتب إلى المقوقس صاحب مصر فأجابته عن كتابه جواباً جميلاً وأهدى إليه ثياباً وأدراعاً وجاريتين^b من القبط مارية وأختها وأهدى إليه عسلاً فقبل هديته وتسرّى مارية فأولدها ابنه إبراهيم وأهدى أختها لحسان بن ثابت^c وسأل عمّ عن العسل أهدى إليه فقال من أين هذا فقيل له من قرية من مصر^d يقال لها بَنَهَا فقال اللهم بارك في بنها وفي عسلها فعسلها إلى يومنا هذا^e خير عسل مصر^f وروى عن عبد الله بن عباس أنه قال دعا نوح عمّ ربه^g لولد وولده مصر بن يميم بن حامر بن نوح وبه سميت مصر وهو أبو^h القبط فقال اللهم بارك فيه وفي ذريته وأسكنه الأرض المباركة التي في أم البلاد وغوث العباد التي نهرها أفضل أنهار الدنيا واجعل فيها أفضل المبركات واستخر له ولولده الأرض وذلكها لهم وقوهم^k عليها والكعبةⁱ البيت الحرام هو بيت هاجر وابنها اسمعيل عليهما السلام الذي كانا سكننا به وروى أن البيت^m هدم في الجاهلية فولت قريش بناء رجلاً من القبط يقال له يقومⁿ وأدرك الإسلام وهو على ذلك البنا وصاهر القبط من الأنبياء إبراهيم الخليل عمّ بتسريته^o هاجر أم اسمعيل عليهما السلام ويوسف بتزوجه^p ابنة صاحب عين شمس التي ذكرها الله تعالى في كتابه فقال وَعَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْبْ لَكَ مُحَمَّدًا^r صلعم بتسريته^s مارية وممن ذكرهم^t الله في كتابه^u من آل

a) H: فما حمد أحدا منهم b) H: أختين c) L: عفتان;

C et L add.: فاولدها عبد الرحمن بن حسان d) C et L: مصر

e) L om.: هذا f) C et L add.: أهل مصر g) H om.: ربه h) H: أهل

i) H om.: أفضل — أنهار k) L: وقرقيم; C om. haec verba.

l) Verba — به والكعبة quae in omnibus codd. leguntur, glossema esse videntur, vel nonnulla deesse oportet. m) H: هذا البيت

n) C: بقوم L: بقوم o) C et L: تسرى p) H: تزوج C et L: تزوج

r) C et L: محمد s) C et L: تسرى t) H: ذكره C et L: ذكر

u) H: كتابه العزيز

مصر^e رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ (وقال) ^b اتَّقِنُوا رَجُلًا
 أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ الْآيَةَ وَمِنْهُمْ قَارُونَ وَكَانَ ابْنُ عَمِّ مُوسَى قَالَ اللَّهُ تَعَالَى
 أَتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولَى الْقُوَّةِ وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ
 فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ وَكَانَ قَارُونَ أَيَسَّرَ أَهْلَ الدُّنْيَا وَمِنْهُمْ هَامَانَ
 قَالَ وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأَةُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ آلِهِ غَيْرِي فَأَوْقَدِ لِي يَا
 هَامَانُ عَلَى الطَّيْرِ فَأَجْعَلْ لِي صَرْحًا وَمِنْهُمْ فِيهَا يُقَالُ الْخَضِرُ عَلَيْهِ
 السَّلَامُ^e وَرَوَى بَعْضُ أَهْلِ الْعِلْمِ أَنَّهُ ابْنُ فِرْعَوْنَ مُوسَى^e لَصْبِيهِ وَكَانَ
 آمَنَ بِمُوسَى وَلَحِقَ بِهِ مَعَ مَنْ لَحِقَ بِهِ^f مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَجَازَ^g الْبَحْرَ
 مَعَهُ وَكَانَ مَقْدَمَا عِنْدَهُ وَكَانَ نَبِيًّا وَمِنْهُمْ وَزَرَاءُ فِرْعَوْنَ وَجَلَسَاءُ^h ذَكَرَ^h
 اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهُمْⁱ فِي كِتَابِهِ حَسَنَ الْخَضِرِ وَرِجَاحَةَ الْعُقُولِ فَقَالَ
 عَزَّ وَجَلَّ قَالَ^k لِلْمَلَأَةِ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ يُرِيدُ أَنْ
 يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ قَالُوا أَرَجُّهُ وَأَخَاهُ وَأَبْعَثْ
 فِي الْمَدَائِنِ حَاشِيِينَ يَأْتُونَكَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ^m فَمَا^m فِي الدُّنْيَا جَلَسَاءُⁿ
 مَلِكٍ أَرَجَحَ عَقْلَهُ وَلَا أَحْسَنَ حَضْرًا^p مِنْهُمْ حَيْثُ انْصَفُوا وَأَمَرُوا أَنْ
 يَمْنَحْنَ بِمِثْلِ مَا وَقَعَ لَهُمْ بِأَنَّهُ يَشْبِهُهُ مَا جَاءَ^q بِهِ وَلَمْ يَكُونُوا فِي الْمَدْلَنَةِ^r
 وَقَبِحَ لِلْخَضِرِ كُوزَرَاءُ نَمْرُودَ حَمِينَ شَاوِرًا فِي إِبْرَاهِيمَ فَقَالُوا حَرِّقُوهُ وَأَنْصَرُوا
 آلِهَتَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ذَكَرَ اللَّهُ ذَلِكَ مِنْهُمْ فِي كِتَابِهِ وَمِنْهُمْ السَّحَرَةُ

a) C et L: فرعون b) addendum est. وقال

c) H: وقال فيمن يقال له d) H: من e) C et L om.: موسى

f) H om.: به g) C et L: فما جاز h) L: يذكر i) H: عنهم

k) H om.: بسحرة l) C: ساحر m) C: فهل

n) H om.: جلساء o) C et L: عقولا p) C et L: منظرًا

q) C et L: حباه r) ex conj.; omn. codd. habent المنزلة

الذين^g تاجمعو^h موسى حين^e رأوا آيات موسى لم يصروا على الكفر ولم يلبثوا أن آمنوا وسجدوا لله فقال تعالى في كتابه^d فَأَنقَى السَّحَرَةَ سَاجِدِينَ قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ وفي آيات كثيرة كرر ذكرهم^e واثى عليهم فقال^f فَأَقْصِ مَا أَنْتَ قَاصٍ الى آخر الآية وروى ابن لهيعة عن^g عبد الله بن هبيرة الشيباني وبكر بن عمر الخولاني ويزيد^h بن ابي حبيب قال كان عددⁱ السحرة اثني عشر ساحرا^k واجمعت^l الرواة انه ما تعلم جماعة اسلمت في ساعة واحدة أكثر من جماعة القبط وروى انه لم يفتتن رجل واحد منهم كما افتتن بنو اسرائل بعبادة العجل وروى ان عبد الله بن عمرو قال القبط اكرم الاعاجم محتدا^m واسمهم يدا وافصلهم عنصراⁿ واقربهم رحما بالعرب كافة وبقريش خاصة وروى ابو هريرة عن رسول الله صلعم قال مصر أطيب الارضين ترابا وجمها اكرم العاجم انسابا وقال بعض اهل العلم لم يبق من العاجم امة الا وقد اختلطت بغيرها^o الا قبط مصر وروى عن النبي صلعم انه قال حين مات ابنه ابراهيم لو عاش كان صديقا والآن له مرضعة^p ترضعه في الجنة ولو عاش لعنتت^q القبط ولا استرق منهم احد ابدا ومنهم يونس^r ابو بخت

- a) C et H: الذي b) H: جمعوا, L: يجمعون c) C et L om.: حين
 d) H om.: في كتابه e) C et L add.: فيها f) C et L add.: عنهم
 g) H: وعبد h) C et L: زيد i) H: عدة k) C et L add.: تحت
 يد كل ساحر منهم عشرون نقيبا تحت يد كل عريف منهم القان
 (الف leg. est) من السحرة فكان جميع السحرة مائتي الف
 واربعين الفا ومائتين اثني وخمسين انسانا بالروساء والعرفاء
 l) Nonnulla deesse videntur; in verbis seqq. enim non de magis, sed de
 Coptis agitur. m) C et L: مجدأ n) C et L: عصرا
 o) C et L: ببعضها p) C et L: لموضعين q) L: نقطعت
 r) C et L: تدنيس

نَصْرٍ مِنْ أَهْلِ قَرْيَةٍ يُقَالُ لَهَا تَسْمِيئِينَ^(?) ^a مِنْ كَوْرَةَ أَرَمَّتَتْ وَكَانَ رَجُلًا
 مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ فَنَظَرَ فِي عِلْمِهِ فَاذًا بِهِ يَخْرُجُ مِنْ صِلْبِهِ رَجُلٌ يَخْرُبُ مِصْرَ
 فَاعْطَا اللَّهُ مَوْتَقًا^b أَنَّهُ لَا يَنْكُحُ امْرَأَةً أَبَدًا وَخَرَجَ إِلَى الشَّامِ ثُمَّ إِلَى
 الْعِرَاقِ فَاقَامَ بِفَارَسٍ بِقَرْيَةٍ يُقَالُ لَهَا نَقْرٌ وَكَانَ مُلْكُ تِلْكَ الْقَرْيَةِ ابْنَةً
 بِهَا لَمْ فَوْصَفَ^c الْمِصْرِيَّ لَهَا دَوَاءً لِعِلَاجِهَا فَلَمَّا رَأَاهَا شَهِدَ حَسَنًا بَارِعًا
 وَخَطَبَهَا مِنْ أَبِيهَا فَدَخَلَ عَلَيْهَا فَجَرَتْ بَيْنَهُمَا سَبَابٌ حَتَّى^d حَمَلَتْ^e
 مِنْهُ فَوْصَعَتْ بَحْتِ نَصْرِ فَجَرَى خَرَابَ الدُّنْيَا عَلَى يَدَيْهِ ، وَمِنْهُمُ الْإِسْكَندَرُ
 ذُو الْقَرْنَيْنِ مِنْ أَهْلِ قَرْيَةٍ حَوِ الْإِسْكَندَرِيَّةِ يُقَالُ لَهَا نُوبِيَّةٌ^f فَمَلَكَ
 الْأَرْضَ بِاسْمِهَا وَذَكَرَهُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ بِاسْمِهِ فَقَالَ وَيَسْأَلُونَكَ عَنْ ذِي
 الْقَرْنَيْنِ قُلْ سَأَتْلُو عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا ۚ إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ
 كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا فَاتَّبَعَ سَبَبًا حَتَّى إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ
 فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا قُلْنَا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّمَا أَنْ تَعْدُبُ
 وَإِنَّمَا أَنْ تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا وَبَنَى سَدًّا يَأْجُوحُ وَمَاجُوحٌ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ
 وَتَعَالَى قَالُوا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّا يَأْجُوحٌ وَمَاجُوحٌ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ
 فَهَلْ تَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَى أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا قَالَ مَا مَكَّنِّي
 فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا أَنبُونِي زَيْرٍ
 فَأَلْحَدِيدُ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ وَبَنَى الْإِسْكَندَرِيَّةَ^g بِيَلَادِ الْخَزْرِ^h وَبَنَى مَدِينَةَ
 سَمَرْقَنْدَ وَبَنَى الْإِبْرَاجَ وَالْمَنَاظِرَ بِيَلَدِ السُّكَيْسِ^(?) ⁱ عَلَى كَهْيَةِ^k طَالَسِ^l

يُوصَفُ الْمِصْرِيُّ H: عَهْدًا C et L: b) مَتَسِيرُوا H: تَسْمِيئِينَ L: a)
 حَمَلَتْ C et L: e) إِلَى أَنْ C: d) لَوَالِدِهَا فَدَخَلَ عَلَيْهَا الْخَرْجُ
 وَبُرُوِي أَنَّهُا أَرَمَ ذَاتَ الْعِمَادِ الَّتِي لَمْ يَخْلُقْ G et L: g) لُونِيَّةٌ L: f)
 الْجَزْرُ H: الْجَزْرُ C et L: h) مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ وَبَنَى الْإِسْكَندَرِيَّةَ
 طَالَسَ C et L: l) كَهْيِرَ L: كَهْرَ C: k) السُّكَيْسِ C et L: i)

في آخر العجالة التي بالشمال وفعل بالعراق الافاعيل العجيبة^a غضبا لما
فعل بخت نصر بمصر فقتل دارا بن^b دارا واخرى العراق وكتب الى
معلمه بمصر^c ارسطاطاليس يشاوره في قتل من بقى منهم فكتب اليه
لا تفعل ولكن وقل كل رئيس منهم ناحية من بلده فانهم يتنافسون في
الرياسة ولا يجمعهم ملك ابدا ففعل فلبثوا على ذلك زمنا طويلا فلما
قام اردشير واجتمعوا عليه بعد تعب عظيم ومشقة قال^d ان كلمة
فرقتنا اربع مائة سنة لكلمة ميسومة^e، ومنهم هرمس المثلث بالنعمة نبي
وملك وحكيم وهو الذي صب الرصاص ذهبيا بصا^f، ومنهم اغانيمون^g
وفيتاغورس تلاميذ هرمس من احساب الصابئة ولهم من علوم صنعة
الكيمياء والنجوم والسحر وعلم الروحانيات والطلسمات والبرابي واسرار
الطبيعة^h ومنهم ارسلاوس وبيدفلسⁱ احساب الكهانة والزر والبلغة،
ومنهم بقراط صاحب الكلام على البرابي عز وجل والحكمة، ومنهم
افلاطون صاحب السياسة والنواميس والكلام على مدن الملوك، ومنهم
ارسطاطاليس صاحب المنطق والاثار العلوية والحس والحسوس والكون
والفساد والسماء والعالم وسمع الكيان^j والسمع الطبيعي ورسالة
بنيت^k الذهب ورسالة العذراء^l وفيما بعد الطبيعة حتى ان يعقوب
بن اسحاق الكندي فيلسوف العرب^m له اكثر من الف كتاب في كل
معنى كلها فصول من كتب ارسطاطاليس، ومنهم بطليموس انقلاويⁿ
صاحب الرصد والمساحة^o والحساب وهو صاحب كتاب الجسطى في
تركيب الافلاك وحركات^p الشمس والقمر والكواكب المتحيرة والثابتة

a) C et L om. b) L om. : بن دارا c) L om. d) C et L add. : قالوا

e) C et L add. : ومنهم ادريس عليه السلام وهو هرمس f) Omn. codd. :

g) C et L add. : وقد اودعت البرابي ذلك h) ex conj. C :

الكتاب i) ex conj. C et L : تيدفلس H : بيدبليس L : وبيدبليس

m) L om. : ورسالة العذراء C et L add. : غدا H : بيت H : الكبار

n) ex conj. omn. codd. : العداوي o) C et L om. p) C et L : حركة

وضورة فلك البروج وكتاب جغرافيا في مساحة الارض واقاليمها والجبال والبحار والوانها والعيون وابتدائها وانتهائها وصفة الامم الذين^a يعبرون^b وجه الاض وكتاب الثمرة في احكام النجوم وكتاب تسطيح^c الكرة ، ومنهم اراطس صاحب البيضة ذات الثمانية واربعين صورة في^d تشكيل صورة الفلك والـ كوكب وعشرين^e كوكبا من الكواكب الثابتة والزيج العلوي^f ، ومنهم ابرخس^g صاحب الرصد والالة المعروفة بذات الخلق^h ، ومنهم تاونⁱ صاحب الزيج المنسوب اليه ، ومنهم دارابنوس^k والليس واصططن^l احباب كتب احكام النجوم ، ومنهم ايرن^m وله الهندسة والمقادير وكتب للجغرافياⁿ والليل^o الروحانية وعمل السكايات^p والالات لقياس الساعات ، ومنهم فيلون^q وله علم^r الندواليب والارحية والحركات بالحيل اللطيفة ، ومنهم ارسميدس صاحب حيل الهندسة والمرايا المحرقة وعمل المنجنيق^t ورعى الحصون والحيل على الجيوش^u ، ومن دخلها من الملوك والخلفاء واهل

- من C et L: d) تسطيح C: e) يعبروا روحة C et L: b) الذى C: a)
 العاملون H vit.: f) واثنى وعشرون H: والاتنين وعشرون L: e)
 الخلق C et L: h) اثنى حنين H: ارجس L: ابرخس C: g) ex conj.
 دارابنوس H: دامانيوس C et L: k) تلون H: ياون C et L: i) ex conj.
 واحيل C: o) C et L om: n) ابدن H: m) واسقطرا H: واصطن C: l)
 فليور L: فيلور C: q) السكائات C et L: p) واحيل L:
 المجانيق C et L: t) عمل H: s) صاحب البريطى C add. vit.: r)
 u) Post haec verba in codd. C et L haec sequuntur:

والعساكر قراً وكراً ، ومنهم ماريه وقلبيطر ولهم الطلسمات والخواص
 والصنایع ومنهم ابلونيوس⁴ وله كتاب المخروطات وكتاب قطع
 الخطوط ، ومنهم ثاندوسنيوس² وله كتاب الاكر ، ومنهم بتس³

تابوشيش C et L: 2) ex conj. ابلونيوس C et L: 1) ex conj.

فيطس L: 3) ex conj. C: فيطس

العلم والشعر^a والخطابة وكل من برع على اهل زمانه او نجم على اهل عصره فينتسج^b ذلك علينا ولكن تختصر من ذلك على المشهورين ذكر اهل العلم والمعرفة بالرواية انه دخل مصر في فتاحها^c ممن صحب رسول الله صلعم مائة رجل ونييف^d وقال يزيد بن ابي حبيب وقف على اقامة قبيلة الجامع^e ثمانون رجلا من اصحاب رسول الله صلعم منهم الزبير^f بن العوام^g والقداد بن الاسود وعبادة بن الصامت وابو الدرداء وفضالة بن عبيد وعقبة بن عامر وابو ذر^h ورافع بن مالك وربيعة ابن شريكⁱ بن حسنة وسعد بن ابي وقاص وعمرو بن علقمة وعبد الله بن عمرو بن العاص^j وعبد الله بن عمر ابن الخطاب وخارجة بن

وله كتاب الحساب ومنهم اوطوقموس^k وله كتاب الاسطوانة ودخلها يعنى مصر جالينوس وديسقوريدس صاحب الكشاش وذوجانس والاعانيين^l واسايوس وفرفورموس^m وروفس ولهم الطب اليوناني وكل هؤلاء ساكنون في مصر في الدهور والايام السالفة فما غيرت ذهن واحد منهم ولا اضطرب بعقله واما من كان من الانبياء عليهم السلام فايراهيم الخليل واسماعيل ويعقوب ويوسف واثنى عشر نبيا من ولد يعقوب وهم الاسباط وموسى وهارون ويوشع بن نون وعيسى بن مريم ودانيال عم في زمان من كان بها من قبل الاسلام واما من كان بها في الاسلامⁿ من الصحابة والتابعين والفقهاء والعلماء والاحبار والزهاد

a) C et L add: النجوم

b) C et L: فلو ذكرناه لشق علينا ولكن تختصر في ذلك على المشهورين

c) H om.: في فتاحها d) H om.: نيف

e) C add.: جامع عمرو بن العاص بمصر القديمة f) C et L ante hoc

g) H add.: وجمرة h) C: العوَاب i) C: ابو ذر الغفاري

j) C om. k) C om. l) H add.: وجمرة m) C: العوَاب n) C: ابو ذر الغفاري

قروهوس L: قروهونوس C: ex conj.; C et L: افطوفس 4) ex conj.; C et L: افطوفس

o) L om.

حذافة وعبد الله بن أبي سعد بن أبي سرج^a وأبو رافع مولى رسول الله صلعم ومحمد بن مسلمة ومسلمة بن مخلد وأبو أيوب ورويفع بن مالك^b وهيب بن معقل وكعب بن ضبة ومعاوية بن خريج وعمار ابن ياسر وعمرو بن العاص رضى الله عنهم اجمعين^c، وأما من^d كان بها من الفقهاء والعلماء فمنهم يزيد بن أبي حبيب والليث بن سعد وله مذهب منفرد به^e، ومنهم عبد الله بن وهب يفوق^f بتصنيفه جماعة من الفقهاء المصنفين وله من تصنيفه نحو مائة جزء، ومنهم عبد الله ابن لهيعة له منزلة في الفقه والحديث والاختيار، ومنهم أشهب وابن القاسم وعبد الله بن الحكم^g وأسد بن موسى ومحمد بن عبد الحكم والمزنى وربيع المؤذن وأحمد بن محمد بن سلامة الطحاوى^h ولكل واحد منهم من الكتب المصنفة ما يعجز عن نظيرها سائر أهل الدينا، ومنهم سعيد بن أبي غفيرة وجبى بن عثمان وابن فريدⁱ ومحمد بن يوسف الكندى والميسرى وابن أبى خثيمة وكل واحد منهم قد فاق أهل عصره وبرز عليهم في الفقه والعلم والخبار وأيام الناس والافتنان^k في سائر العلوم، وكان بها من الزهاد حيوة بن شريح وسليمان بن قاسم وأبو الربيع الزيدى وسعيد الادم وأدريس الخولانى وذو^l النون المصرى وغيرهم ممن^m ذكرناهم، وشاعرهم حبيب بن أوس الطائى وفارسهم مالكⁿ بن ناعم فارس الأشقر^o وتكلامتهم غيلان بن مهران رئيس البلاغة^p، وولد بها من الخلفاء عمر بن عبد العزيز

a) H om. b) C et L: ثابت c) C et L pro his verbis: وأبو هريرة وغيرهم

d) C: ما e) C et L add.: الذى يمينه التى عجز يقول f) C et L: عنها فقهاء الدنيا وعمر بن الخطاب الفقيه وغيرهم

g) om. H. h) C et L add.: ونجم i) C et L: قديد k) ex conj.; H: وانتفتن

l) H om.: وذو - ذكرناهم m) ex conj.; C et L: من

n) C et L: المملك o) C et L add.: صدق

p) ex conj.; H: العلانية, C et L: البعلانية

وجعفر المتوكل^e ، وأما من دخلها من الفقهاء وغيرهم فالشعبي^b
 الشافعي وحفص الفرد وإبراهيم بن ادعمر ومنصور بن عمار
 المتكلم ، ودخلها من الخلفاء^e معاوية ومروان بن الحكم وعبد الله بن
 الزبير وعبد الملك بن مروان^d ومروان بن محمد والسفاح والمنصور
 والمأمون والمعتصم والواثق ، ودخلها من الشعراء نصيب وجميل بثينة
 وكثير عزة وقيس الرقيات والاحوص وابو ذؤيب ومعلّى الطائى وابو
 نواس ودعبل بن على والغيداق ويزيد وابو صعصعة وابو خجلة وابن
 جرار^e وغير ممن ذكرناهم ، فأما ذكر مصر وفضلها على غيرها من الامصار
 وما خصت به وأوثرت به على غيرها فروى أبو نصر العبارى قال مصر
 خزائن الارض كلها وسلطانها سلطان الارض كلها قال الله تعالى على
 لسان يوسف عمّ أجعلني على خزائن الارض اني حفيظ عليم ولم
 تكن تلك الخزائن بغير مصر فذكرها الله تعالى خزائن الارض فأعان^f
 الله بمصر وخزائنها كل حاضر وباد في جميع الارضين وجعلها متوسّطة
 في الدنيا وفي في الاقليم الثالث والرابع فسلمت من حرّ الاقليم الاول
 والثاني ومن برد الاقليم الخامس والسادس والسابع فظاب هواها ونقى
 جوها وضعف حرّها وخفّ بردها فسلم اهلها من مشاق الجبل^h ومصايف
 عمان وصواعق تهامة ودماميل الجزيرة وجرب اليمن وطواعين الشام
 وغلاء العراق وعقارب عسكر مكرّم وطحمالⁱ البحرين وجم خيبر^k
 وامنوا من غارات الترك وجيوش الروم وطوائف العرب ومكائد^m

a) H add.: على الله رحيم الله تعالى b) C et L add.: ابو سلمة بن

المتكلم - الخلفاء c) H om.: عبد الرحيم وعكرمة ومحمد بن اسمعيل

d) Codd. add.: وعمر بن عبد العزيز e) C et L add.: وفي نسخة:

وفي نسخة: اخرى وابو حنيفة وفي غيرها ربيعة بن ندان
 in margine scriptum; unde patet, C et L idem archetypum secutos esse.

f) H: فأغاثها g) C et L ubique: الاقليم h) C et L: سياني من الجبال

i) C et L: وطلب k) H: حنين l) H: وطوائف

m) ex conj.; omn. codd.: مكائفة

الديلم وسرايا القرامط ونزف^a الانهار وقحط الامطار^b وقد اکتنفتها معادن رزقها وقرب تصرفها فكثرت خصبتها ورفع عيشها ورغد خيرها ورخص سعرها وقال سعيد بن ابي^c هلال مصر أم البلاد وغوث العباد وذكر ان مصر مصورة في كتب الاوائل وسائر المدن مادة ايديها اليها تستطعمها ، وقال عمرو ابن العاص ولاية مصر جامعة تعدل الخلافة وأجمع اهل المعرفة ان اهل الدنيا مضطرون الى مصر يسافرون اليها ويظلمون الرزق بها واهلها لا يظلمون الرزق في غيرها ولا يسافرون الى ارض سواها حتى لو ضرب بينها وبين الدنيا سور تغشى بما فيها عن سائر الدنيا ، وروى عن خيوة بن شريح عن عقبة بن مسلم^d حديث يرفعه الى الله عز وجل يقول يوم القيامة لسائني مصر فيما يعدن عليهم من نعمة^e ألم اسكنكم مصر فكنتم تشبعون من خبزها و تروون من مائها امسكوا على افواحكم ، وقال يحيى بن ادم بن سعيد جلت^f البلاد فما رايت الورع ببلد من البلدان الا بالمدينة ومصر وقال خالد بن يزيد كان كعب الاحبار يقول لولا رغبتى في الشام لسكنت مصر فقيل له^g ولم ذلك يا ابا اسحاق قال اني لاحب مصر واهلها لانها بلدة معافاة من الفتن^h واهلها اهل عافية فهم بذلك يعافون ومن ارادها بسوء كبه الله على وجهه فهو بلد مبارك لاهله فيه ، وروى عن سعد بن عبيد الاصمعيⁱ (?) انه قال مصر بلدة معافاة من الفتن لا يريد هم احد بسوء الا صرعه الله ولا يريد احد اهلاكهم الا اهلكه الله وذكر اهل العلم انه مكتوب في التوراة بلد مصر خزانة الله فمن ارادها بسوء قصمه الله وقال ابو الربيع السايح نعيم بلد مصر يحج منها بدينارين ويقرى بدرهمين يريد الحج في بحر القلزم والقرو الى اسكندرية

a) ex conj.; C et L: قحط الامطار H: قحط الامطار b) H: قحط الامطار

c) H: سعيد بن ابي هلال d) L: ابي سعيد e) C et L om.: حديث

f) C et L: دخلت g) C et L om.: له h) C et L om.: من نعمة

i) L: سعيد H: العيين

وسائر سواحل مصر، وذكر جيبى بن عثمان عن احمد بن عبد الكريم قال جُدْتُ^a الدنيا ورأيت أهلها ورأيت آثار الانبياء والملوك والحكام ورأيت بناء كسرى وقبصر وغيرهما من ملوك الارض ورأيت آثار سليمان ابن داوود عليه السلام ببيت المقدس وتدمر ودير الاردن^b وما بنته الشياطين بتدبير النبوة فلم أر مثل براني^c اهل مصر على حكمتها ولا مثل الابار التي بها والابنية التي ملوكها وحكامها، وبمصر^d ثمانون كورة ليس فيها كورة الا وفيها ظرائف وعجائب من اصناف البر^e والابنية^f والنتاج^g والشراب والطعام والفاكهة وجميع ما ينتفع به الناس وتذخره الملوك يعرف صنف كل كورة وجهازها^h وينسب كل لون الى كورة، فصعيدها ارض حجازية حرها حر الحجاز تنبت النخل والاراك والقرظ والدوم والعشر واسفل ارضها شاميⁱ يطر مطر الشام وينبت نبات الشام من الكروم والتين والموز والجوز وسائر الفاكهة والبقولات والرياحين ويقع به الثلج، ومنها كورة الاسكندرية ولوبية^k ومرافية يرارى وحيال وغياض تنبت الزيتون والكروم برية بحرية جبلية بلاد ابل وماشية ونتاج وعسل ولبن وبك كورة من مصر مدينة قال الله عز وجل وَابْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ وفي كل مدينة منها اثارا كريمة من الابنية والصخور والرخام والبراني والعجائب وتلك المدن كلها توتى في الماء في السفائن تحمل الطعام والمنتاع والالات الى القسطنطين^m وتحمل السفينة الواحدة ما يحمله خمسمائة بعيرⁿ، ومنها الاسكندرية في

بريات H: بر: C: e) ودير: H om. b) حولت: C: جولت: L: a)

الانبية: f) codd. Sojuti H: السر: e) ومص: omn. codd.: ex conj. d)

وجهازها: L: وجهازها: H: h) النفاج: H: g) الابنية: Maqrizi

فساتي: L: فساتي: C: i) k) textus mendosus; cod. C qui verbis Sojuti

مرافية، يرارى، maxima appropinquare videtur, valde depravatus, ut حيال; verba inter se satis connexa non sunt; fortasse nonnulla desunt; at emendatio dubiosa. تحمل - القسطنطين: H om. m) اشارة: H: l)

واكثر: C et L add.: n)

أبنيتها وحقائبها وأثارها واجمع الناس أنه ليس في الدنيا مدينة على^a مدينة بثلاث طمقات غيرها ولما دخلها عبد العزيز بن مروان وهو إذ ذاك أمير مصر قال لعاملها حين رأى أثارها وحقائبها أخبرني كم كان عدد أهلها في أيام الروم قال والله أيها الأمير ما أدرك علم هذا أحد من الملوك قط ولكن أخبرك كم كان فيها من اليهود^b فإن ملك الروم أمر بإحصائهم فكانوا ستمائة ألف قال فما هذا الخراب الذي في أطرافها قال بلغنا عن بعض ملوك فارس حين ملكوا مصر أنهم أمروا بأخذ دينار من كل محتلم بمصر لعمران الاسكندرية فاتاه كبراء أهلها وعلماءهم فقالوا أيها الملك لا تتعب لأن ذا القرنين^c آثار على بناءها ثلاثمائة سنة وعمرت بعده ثلاثمائة سنة وأثار الخراب^d منذ ثلاثمائة سنة ولقد أقام أهلها سبعين سنة لا يمشون فيها نهارا إلا بحرق سود على جبهاتهم^e خوفا على ابصارهم من شدة بياضها، ومن فضائلها قال المفسرون من أهل العلم أنها المدينة التي وصفها الله في كتابه فقال *إِرمَ ذَاتِ الْعِمَادِ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ* قال أحمد بن صالح قال لى سفيان بن عيينة يا مصري أين تسكن قلت أسكن الفسطاط قال لى أتاني^f الاسكندرية قلت نعم قال لى سفيان تلك كنانة الله يجعل فيها خير سهامه وقال عبد الله بن مروان الصدفي لهما فنجي إلى ابن عمي خالد بن زيد وكان توثق بالاسكندرية لقبني موسى بن علي بن رباح وعبد الله بن لهيعة والليث بن سعد وكانوا متفرقين^g يقولون اليس مات بالاسكندرية فأقول بلى فيقولون هو حتى عند الله يبرز ويجرى عليه اجر رباطه ما قامت الدنيا وله اجر شهيد حتى يحشر على ذلك، ومن عجائبها المنارة وطولها مائتان وثمانون ذراعا وكان فيها امرأة يري فيها من جن^h الى القسطنطينية وبها الملعب الذي كانوا يجتمعون فيه لا

لما بنى اسكندرية. C et L add. e) H: الاسرائيليين b) H: على مدينة. L om. a)

أياك: H: f) في أيديهم: C et L. e) وأنها خراب: H: d)

يجر: C et L. h) كلم: C et L add.: g)

يرى احدهم شيئاً دون صاحبه^a أن عمل احدهم شيئاً أو تكلم أو قرأ كتاباً أو لعب لعبة من الالعاب سمعه^b الباؤون ونظر القريب والبعيد سواء وفيه كانوا يترامون بالكرة فمن دخلت كمة ولى مصر وكان عمرو ابن العاص قد دخل تاجراً في الجاهلية بالادم والقطن فشهد هذا الملعب فيمن ينظر فدخلت الكرة كمة فأنكروا ذلك وقالوا ما كذبنا هذه الكرة قط أتى لهذا الاعرابى بولاية مصر فاعادوها فعدت الكرة الى كمة مرات فتعجبوا من ذلك الى أن جاء الله بالاسلام وكان من امره ما كان، وبها السوارى والمسلتان وعجائبها واثارها أكثر من أن تحصى حتى أن خليجها مبط بالرخام من أوله الى اخره يوجد كذلك الى اليوم وقال الذين ينظرون فى الاعمار والاعوية والبلدان وترب الاقاليم والامصار لم يطل اعمار الناس فى بلد من البلدان كطولها بمربوط من كورة الاسكندرية ووادى فرغانة، وذكر اهل العلم ان المنارة كانت فى وسط الاسكندرية حتى غلب عليها البحر فصارت فى جوفه ترى الابنية والسنين فى البحر عيانا الى يوم القيامة، ومنها كورة الفيوم وهى ثلاثماية وستون قرية ديرت على عدد ايام السنة لا تقصر عن الربى فان قصر النيل سنة من السنين مارت كل قرية منها مصر يوماً واحداً وليس بالدنيا بلد بنى بالوحى غير هذه الكورة وليس بالدنيا بلد انفس منها ولا اخصب ولا اكثر خيراً ولا اعز فلو قايسنا بأناهار الفيوم انهار البصرة ودمشق لكان لنا بذلك الفضل ولقد عد جماعة من اهل العقل والمعرفة مرافقها وخيرها فاذا هو شىء لا يحصى فتركوا ذلك وعدوا^c ما بها من المباح مما ليس عليه ملك لاحد من المسلمين ولا معاهد يسقى به القوى والضعيف فاذا هو فوق سبعين صنعا^e، ومنها مدينة منف وان عجائبها وابنيتهها واصنامها ودفانيتها وكنوزها اكثر من

a) C et L: ولا يتظامون بالنظر كل واحد منهم تلقاء وجهه صاحبه

b) hic excipit cod. H. c) ex conj.; C et L: هـ d) L: وعادوا

e) ex conj.; C et L: صنفا

أن تخصى لا يدفع ذلك دافع ولا ينكره منكر من آثار الملوك والحكام
والانبياء قال إبراهيم بن منقذ اللؤلؤاني خرجنا إلى منف فإذا بعثمان
ابن صالح جالسا على باب كنيسة فسلمنا عليه فقال أندرون ما
مكتوب على باب هذه الكنيسة قلنا ما هو قال مكتوب عليه أنا فلان
ابن فلان لا تلوموني على صغر هذه الكنيسة فأتى اشتريت كل ذراع
منها بمائة دينار فقلنا أن لهذا قصة فقال ههنا وكر موسى عم الرجل
وقتله، ومنها مدينة عين شمس وفيها هيكل الشمس وعجائبها وملاعبها
وابنيتهها وبها العودان الذان لم يرى أعجب منهما ولا من شأنهما
فإنهما محمولان على وجه الأرض ليس لهما أساس وطولهما في السماء
نحو خمسين ذراعا فيهما صورة إنسان على دابة وعلى رأسه شبه
صومعة من نحاس فإذا جرى النيل قطر من رأس كل صورة ماء
تستبينه وتراه منها واضحا ينبع، ومنها الفرما وهي أكثر عجائب وأقدم
أثارا يذكر أهل مصر أنه كان منها طريق إلى جزيرة قبرص^a في البحر
فغلب عليه البحر ويقولون غلب البحر على مقطع الرخام الأبيض
والأبلق بلووية^b، قال يحيى بن عثمان كنت^c أربط بالفرما وكان بينها
وبين البحر قريب من يوم يخرج الناس والمرابطون في إحصاء على
الساحل ثم علا البحر على ذلك كله وقال ابن قديد توجه ابن المدبر
إلى الفرما في حدم أبواب من الحجارة في شرفي الحصن احتاج أن يعمل منها
جبرا^d فلما قلع منها حجرا أو حجرتين خرج إليه أهل الفرما في السلاح
فنعوه من قلعها وقالوا هذه الأبواب التي قال الله عز وجل فيها^e على
لسان يعقوب وقال يا بني لا تدخلوا من باب واحد وأدخلوا من
أبواب متفرقة^f وبالفرما نخلها العجيب الذي يتمر حين ينقطع البسر
والرطب من النخل من سائر الدنيا ويبتدى هذا الرطب حين يلد

a) L: قبرص b) ex conj.; C: بالأوينة; L: بلونيه c) ex conj.; C et L: كتب

d) ex conj.; C et L: جسرا e) ex conj.; C et L om. f) verba,

quae sequuntur, in codd. ex parte mutilata sunt.

النخل في الكوانين فلا ينقطع أربعة أشهر حتى يجي البلح في الربيع ولا يوجد ذلك في بلد من البلدان لا بالبصرة ولا بالحجاز ولا باليمن ولا بغيرها من البلدان ويكون في هذا البسر ما يكون وزن البصرة منه عشرين درهما وأكثر وفيه ما يكون طول البصرة منه قريبا من فتر وقال ابن البخت كان أربع كور بمصر ليس على وجه الأرض أفضل منها ولا تحت السماء لها نظير كورة الفيوم وكورة أتريب وكورة صبهود وكورة صا وأما خراجها فجبها عمرو بن العاص أول سنة فتحها ألف ألف دينار وكتب إليه عمر بن الخطاب يُعجز رأيه ويقول جببت الروم عشرين ألف ألف دينار فلما كان في العام المقبل جبها اثني عشر ألف ألف دينار فلما عزل عثمان عمرا منها ووتى عبد الله بن سرح زاد على القبط في الخراج فبلغت أربعة عشر ألف ألف دينار فقال عثمان لعمر ورتت اللقحة فقال عمرو وأصرتهم بالفصيل فادبرت منه يومئذ ولم تزل تنقص إلى اليوم ما جببت في أيام بني أمية وبني العباس إلا دون الثلاثة آلاف ألف غير ولاية أمير المؤمنين هشام فأنها جبها ابن الحجاب أربعة آلاف ألف وولاية بني طولون فأنهم بالغوا في عمارتها فجبها أبو الجليس أربعة آلاف ألف دينار ووتى خراجها ابن الحجاب لأمير المؤمنين هشام فخرج بنفسه فسح أرض مصر كلها عامرها وغامرها مما يركبه النيل فوجد فيها ثلاثين ألف ألف فدان وقال الليث ابن سعد ووتى الخراج الوليد بن راعة^b لأمير المؤمنين هشام فخرج لإحصاء بالجمامر والقرى فقام ستة أشهر بالصعيد وبأسفل الأرض ثلاثة أشهر فاحصى فوق عشرة آلاف قرية في أصغر القرية منها خمسمائة جمجمة من القبط تكون جملة ذلك خمسة آلاف ألف ووتى الخراج أسامة ابن زيد لأمير المؤمنين سليمان فكتب إليه لأنى^c أحلب الدر حتى ينقم ثم أحلب الدر حتى ينصروه فذلك أول شدة أصابت أهل

a) C et L hic et infra: ألف

b) sic Sojuti; C et L: راعة

c) C: لبن; L: لبن

مصر فقال امير المؤمنين سليمان يوما وقد اعجبه ما فعل أسامة يقرضه لا يرتشى دينارا ولا درهما قال ومن هو قبيح له ذلك عدو الله ابليس فغضب وقام من مجلسه فلما توفى امير المؤمنين سليمان بن عبد الملك ووتى عمر بن عبد العزيز توجه الى عزل أسامة قبل دفن سليمان ووتى حبان بن شريح وامر ان يحبس أسامة في كل قيد ستة اشهر واسامة بنى المقياس القديم، وكتب المنصور الى محمد بن شعيب وكان يلى خراج مصر يستحثه بالخراج فكتب اليه يشكو اختلالها وانها تحتاج الى انفاق فأتها ترد اصعاف ما ينفق فوافق ذلك خروج بنى الحسن فكتب اليه لا تكشع عن السؤل باخبارها أنك لا تدرى من الناتج فزاد ذلك في انكسارها واختلالها، وذكر ان عمرا بن العاص رضى الله عنه قال للمقوقس وبجك أنك قد وليت هذه مصر ثلاثين سنة فيما تكون عمارتها قال خصال منها ان تحفر خنادقها وتسد جسورها وترعها ولا يوخذ خراجها الا من غلنها ولا يقبل مطل اهلها ويوفى لهم بالشروط وتبذل الارزاق على العمال ليلا يكون سبب للارتشاء ويرفع من اهلها المعاون والهدايا لتكون قوية فبذلك تعمر وترجى خراجها، واما ما يعجب منه رونق منظرها فذكر عن كعب الاحبار انه قال من اراد ان ينظر الى شبه الجنة فلينظر الى مصر اذا اخرفت واذا ازهرت واذا طهرت انهارها ونهدلت ثمارها وفاض خيرها وغنت طيرها، عن عبد الله بن عمرو قال من اراد ان ينظر الى الفردوس فلينظر الى ارض مصر حين تخضر زروعها ويزهر ربيعها وتكسى بالنور اشجارها وقال المأمون لابراهيم بن تميم صِف لي مصر حين تخضر زروعها ويزهر ربيعها وتكسى بالنور اشجارها وأوجز قال حفلة الفرس في الربيع وعجزة في الرمل يريد انها بيرة جرية تريع^e في الربيع تبيد^d في البدو، وذكر اهل مصر ان موسى بن عيسى الهاشمي كان امير مصر فقال لهم

a) L: على b) G et L: هذا المصر e) ex conj.; L et C: يديع

d) ex conj.; G et L: ينبل

يوماً وهو بالميدان الذى فى طرف المقابر أنتأملون^a ما أرى قالوا وما يرى الامير قل ارى ميدان رهان وجنان نخل وبستان شجر^b ومنازل سكنى ودور خيل وجبان اموات ونهرا عجآجا وارص زرع ومرعى^c ماشية ومرتع خيل وصايد بحر وقنص^d وحش وملآح سفينة وحادى ابل ومفازة رمل وسهلا وجبلا فى اقل من ميل فى ميل، ذكر انه صور للرشيد صورة الدنيا فاستحسن منها غير بلد اسبوط ومساحتها^e ثلاثون الف فدان فى دست واحد لو قطرت قطرة لغاصت على جميع جوانبه ويزرع فيه الكتان والقمح والقرظ وسائر اصناف الغلات فلا يكون على وجه الارض بساط اعجب منه من جانبه الغربى جبل ابيض على صورة الطيلسان كانه فيروز ويجف به من جانبه الشرقى النيل كانه جدول فضة لا يسمع فيه الكلام من شدة^f اصوات الطير واجمع الناس انه ليس على وجه الدنيا بساط قرظ فيه خيل موقوفة وخيام مصروبة ونتاج مهارى مارسة^g وقهارمة الا بمصر، واما نيلها فروى ابن لهيعة ان معاوية بن ابى سفيان قل لكعب أسالك بالله العظيم يا كعب هل تجد نيل مصر ذكرا فى كتاب الله التوروية قال أى والذى فلق البحر موسى اتي لأجد فى كتاب الله ان الله يوحى اليه عند جريته ان الله يامرک ان تجرى كذا فأجر على اسم الله ثم يوحى عند انتهائه ان الله يامرک ان ترجع فأرجع راشداً ، وروى عن النبى صلعم انه قل اربعة انهار من الجنة سيحان وجيحان والنيل والفرات وروى ان الله خلق نيل مصر معادلا لانهار الدنيا ومياها فحين يبتدى هذا زيادة تنقص كلها لمادته وحين ينقص تمتلئ كلها لمادته منه، وذكر ابو قتيب ان نيل مصر فى زيادته يقوى حله من اوله الى اخره، وقال ابن لهيعة اما نيل مصر فمتفه على جميع كور مصر عشرون ومائة الف

a) C vit. : بطرق المعابر ; بطرو المعابر نتاهون b) C: ومنتجراً

c) ex conj; C et L: راعى d) L: قابض e) om. C. f) L: لشدة

g) dub., ut omnia haec verba; C: وساسه

رجل معلم المساحي والالات سبعون الفا للصعيد وخمسون الفا
 لاسفل الارض لحفر الخلدج واقامة الجسور والقناطر وسد انترع وقطع
 القصب والخلفا وكل نبتة^٥، وقال محفوظ بن سليمان اذا تم من التبل
 عشرون ذراعا وفي خراج مصر فاذا زاد بعد ذلك ذراعا اخر زاد في الخراج
 الف دينار لما يروى من الاعمال فاذا زاد ذراعا اخر نقص مائة الف من
 الخراج لما يستخرج من البطون، وذكر ابن غفير ان عمر بن الخطاب كتب
 الى عمرو بن العاص بسم الله الرحمن الرحيم من عبد الله عمر امير
 المؤمنين الى عمرو بن العاص سلام عليك فاني احمد اليك الله الذي
 لا اله الا هو اما بعد فاني فكرت في بلد مصر وان ارضها ارض واسعة
 عريضة رفيعة قد اعطا الله احلها عددا وجلدا وقوة في بر وبحر قد
 عاجتها الفراعنة وعملوا فيها عملا محكما مع شدة عنونهم وتعجبوا من
 ذلك فاحب ان تكتب التي بصفة مصر كاني انظر اليها فكتب عمرو بن
 العاص بسم الله الرحمن الرحيم لعبد الله عمر امير المؤمنين من عمرو
 ابن العاص سلام عليك فاني احمد اليك الله الذي لا اله الا هو اما
 بعد فقد بلغني كتابك وقرأته وفهمته واما ما فكرت في صفة ارض مصر
 فان^٦ كتاني سيكشف عنك غطاء الخبر ويرمي على بالك بيانة البصر
 وان مصر وما احتجت ان تعلمه من صفتها بيرة سوداء وشجرة خضراء
 بين جبل اغبر قد اكتنفها ومعادن مرفقها ومحيط رزقها ما بين
 اسوان الى حسا^٧ من البحر في جنب البحر مسيرة الراكب شهرا^٨ كأن
 جبلها ورمليها بطن اقب^٩ او ظهر اجب فيه محط نهر مبارك الغدوان
 ميمون البركات يسيل بالذهب يجرى بالزيادة^{١٠} والنقصان كما جارى
 الشمس والقمر له ايام تسيل اليه عيون الارض وينابيعها مأمورة
 بذلك حتى اذا ربا^{١١} وطى واظلم لجاجه واغلولب عبابه كانت القرى

a) C et L add.: مصر b) ex conj.; C et L: مع ان c) textus emen-
 dandus, at nescio quomodo. d) textus corruptus est, nonnulla deesse
 videntur. e) ex conj.; C: افة f) C: على الذهب g) L: زنا

كالمرايى بما احتاط بها لا يرحل من بعضها الى بعض الا في السفن
والمراكب ولا يلبث^a الا قليلا حتى يكون في اول ما بدأ من جريه
وأول ما طفا من سريه حتى تستبين متونها ثم تنتشر فيه أمة محقورة
قد رزقوا على ارضهم جلدا وقوة [تغيرهم] ما سعوا به من كدهم وما
نالوا^b بجهدهم من ذلك يسقون الارض وخرائبها وروابيها ثم يلقون
فيها من صنوف الحب ما يرجون به النمام من الرب وما يلبث الا
قليلا حتى يشتد ثم تسبل^c قمواته وتصغر ويسقيه من تحت الثرى
ومن فوق الندى او سحاب متمر بالاول^d مستند^e ثم في هذا الزمان
من زمانها تغنى^e ذبابها ويبدأ صرامها فحينها في مدرة سوداء واذ في
حجة زرقا ثم غوطة خضراء ثم ديماجة رقصاء ثم فضة بيضاء فتبارك
الله احسن الخالقين الفعالم لما يشاء وان خير ما اعتمدت عليه في
ذلك شكر الله عز وجل يا امير المؤمنين على ما انعم الله عليك منها
فادام الله لك النعمة والكرامة في امورك كلها والسلام ، واجمع اهل
العلم انه ليس بالدنيا نهر اطول مددا من النيل يسير مسيرة شهر في
بلاد الاسلام وشهريين في بلاد النوبة واربعة اشهر في الفرات حيث لا
عمارة الى ان يخرج من جبل القمر خلف خط الاستواء [وليس في
الدنيا نهر يصب فيه من الجنوب الى الشمال] الا هو^h وليس في الدنيا
نهر يصب الى بحر الروم والصين غير نيل مصرⁱ وليس في الدنيا نهر
يزيد ويمد في اشد ما يكون من الحر حين تنقص انهار الدنيا
وعيونها غير نيل مصر وكلما زاد الحر كان اقوى لزيادته وليس في الدنيا
نهر يزيد بترتيب وينقص بترتيب غير نيل مصر وليس في الدنيا نهر

a) L: يكتب b) C: بلا حمد نيالهم in textu hujus loci nonnulla
dubia sunt. c) ex conj.; C et L: يسيل d) lectio corrupta est.

e) ex conj. C: تغنى L: تبقى f) ex conj.; C: القمر L: القمر

g) C: من الشمال الى الجنوب h) ex conj.; om. C. i) unci in-
clusa om. L recte.

يزرع عليه ما يزرع على نيل مصر ولا يجيء من خراج نهر من انهار الدنيا مثل ما يجيء مما سقى النيل ، واما فضل مقبرتها فذكر اهل العلم ان الطور من المقطم وانه داخل فيما وقع عليه القدس قال الله تعالى وَتَادِيْمَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْاَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا وَقَالَ اِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى قَالَ كَعْبُ كَلَّمَ اللّٰهُ مُوسَى مِنَ الطُّورِ اِلَى اطْرَافِ الْمُقَطَّمِ مِنَ الْقُدْسِ وَقَالَ سَمِعَ مَبَارَكَ الْفَسْطَاطِ عَلَى الْقُدْسِ وَرَوَى ^b اَنْ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ سَجَدَ فَسَجَدَتْ مَعَهُ كُلُّ شَجَرَةٍ فِي الْمُقَطَّمِ اِلَى طُوًى فِيرَوَى اَنَّهُ مَكْتُوبٌ فِي النُّتُوْرِيَّةِ وَاِذَا فَتَحَ مُقَدَّسٌ جَدِيْدٌ يَعْنِي ^c وَاْدَى مُوسَى عَمَّ بِالْمُقَطَّمِ عِنْدَ مَقْطَعِ الْحِجَارَةِ وَاَنْ مُوسَى عَمَّ كَانَ يِنَاجِي رَبَّهُ بِذَلِكَ الْوَادِي ، وَرَوَى اسَدُ بْنُ مُوسَى قَالَ شَهِدْتُ جَنَازَةَ مَعَ ابْنِ لَهِيْعَةَ فَجَلَسْنَا حَوْلَهُ فَرَفَعَ رَاسَهُ فَنَظَرَ اِلَى الْجَبَلِ فَقَالَ اَنْ عَيْسَى بْنُ مَرْيَمَ عَمَّرَ مَرًّا بِسَفْحِ هَذَا الْجَبَلِ وَعَلَيْهِ جَبَّةٌ صَوْفٌ وَقَدْ شَدَّ وَسَطَهُ بِشَرِيْطٍ وَاَمَّهُ اِلَى جَانِبِهِ فَالْتَمَعَتْ اِلَيْهَا فَقَالَ يَا اُمَّاهُ هَذِهِ مَقْبَرَةُ اُمَّةٍ مُحَمَّدٌ صَلَّعُمْ ، وَسَأَلَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ عَنِ سَفْحِ الْمُقَطَّمِ وَمَعَهُ الْمُقَوْسُ فَقَالَ مَا بِالْجِبَلِكُمْ هَذَا اَفْرَعُ لَيْسَ عَلَيْهِ نَبَاتٌ كَجِبَالِ الشَّامِ فَلَوْ شَقَقْنَا بِاسْفَلِهِ ^d نَهْرًا مِنَ النَّيْلِ وَعَرَسْنَا تَحْلًا فَقَالَ الْمُقَوْسُ وَجَدْنَا فِي الْكُتُبِ اَنَّهُ كَانَ اَكْثَرَ الْجِبَالِ اشْجَارًا وَنَبَاتًا وَفَاكِهَةً وَكَانَ يَنْزِلُهُ الْمُقَطَّمُ بْنُ مِصْرَ بْنِ بَيْصَرَ ابْنِ حَامِ بْنِ نُوحٍ عَمَّ فَلَمَّا كَانَتْ اللَّيْلَةُ الَّتِي كَلَّمَ اللّٰهُ فِيهَا مُوسَى عَمَّ اَوْحَى اللّٰهُ اِلَى الْجِبَالِ اَنْيُّ مَكَلَّمَ نَبِيًّا مِنْ اَنْبِيَاىِ اَعْلَى جِبَلٍ مِنْكُمْ فَسَمِعَتْ الْجِبَالُ وَتَشَامَخَتْ اِلَّا جِبَلِ بَيْتِ الْمُقَدَّسِ فَانْهَضَتْ وَتَصَاغَرَ فَاَوْحَى اللّٰهُ لِمَنْ فَعَلَتْ ذَلِكَ وَهُوَ بِهِ اَخْبَرَ فَقَالَ اَعْظَامًا وَاَجْلَالًا لَكَ يَا رَبِّ قَالَ فَاَمَرَ اللّٰهُ الْجِبَالَ ^e اَنْ يَجْمُوهُ كَلَّ جِبَلٍ مِنْكُمْ مِمَّا عَلَيْهِ مِنَ النَّبَاتِ وَجَاءَ لَهُ الْمُقَطَّمُ بِكُلِّ مَا عَلَيْهِ مِنَ النَّبَاتِ فَصَارَ كَمَا تَرَى فَاَوْحَى اللّٰهُ اِلَيْهِ اَنْيُّ مَعَوْضَكَ

a) طُوًى : L ; طُوًى : G. b) Haec verba usque ad الْوَادِي desunt in L.

c) deest in cod.

d) C: فِي

e) L om.

على فصلك بشجر الجنة أو غراسها فكتب ذلك عمرو بن العاص الى عمر بن الخطاب انى لا أعلم شجرة الجنة غير المسلمين فاجعله لهم مقبرة ففعل فغضب المقوقس من ذلك وقال لعمر ما على هذا صاغتني فقطع له عمرو قطيعا نحو الحبش يدفن فيه النصارى ، وروى عبد الله ابن لهيعة عن عباس بن عباس ان كعب الاحبار سأل رجلا يريد الى مصر فقال له اهد لى تربة من سفح مقطمها فاتاه منه جراب فلما حضرت لكعب الوفاة امر به ففرش في تحده تحت جنته^a ، والاجماع انه ليس في الدنيا مقبرة اعجب منها ولا اعظم ولا انظف ولا اعلى ابينتها وقبابها وحجرها ولا اعجب تربة منها كانتها الكافور والزعفران مقدسة في جميع الكتب وجبل يشرف ترابها كانه مدينة بيضا والمقطم عال عليها كانه حائط ورائها ، وبها الخواص التي به والنجائب والبركات والحكم فجلها المقدس ونيلها المبارك وبها الطور حيث كلم الله موسى وبها الوادى المقدس وبها القى موسى عصاه وبها فلق البحر موسى وبها ولد موسى وهارون عليهما السلام [وعيسى^b] وبها كان ملك يوسف وبها النخلة التي ولدت تحتها مريم عيسى من كورة الالهانس وبها اللبخة^c التي ارضعت عندها مريم عيسى باشمون فخرج من هذه اللبخة الزيت وبها مسجد ابراهيم ومسجد يعقوب ومسجد موسى ومسجد يوسف عمر وبها مسجد مارية ام ابراهيم سريّة رسول الله صلعم بحفن اوصت ان يبنى بها مسجد فىنى وبها من الابنية واثار الكعبة والبرانى والاهرام [ما لا نظير له في الدنيا^d] وليس على وجه الارض بناء باليد حجرا فوق حجره اطول منهم وجاءت الاخبار انها قبر هرمس واغاثيمون والصابئة تحاجبها من حران قال عمر بن ابي عمرو انا لقيت من الصابئة من

a) Codd.: جنبه b) Delendum est propter quae sequuntur

c) L: النخلة d) Haec aut similia addenda sunt. e) C om.

جَّهْمَا وبها منارة الاسكندرية وبها عمود عين الشمس وصدع الخقير
الذى نقر اليه طير الخقير في كل سنة . . . طائرا ولا يزال معلقا
حتى تقطعه الرياح وبها حائط العجوز من العريش الى اسوان يحظر
مصر كلها وبالنبيل السمكة التى تسمى الرعاة اذا وضع الرجل للبد
يده عليها لم يتمالك أن يضطرب جسمه كله اضطرابا شديدا وبها
مجمع^٥ البكرين وهو البرزخ الذى ذكره الله تعالى فقال مَرَجَ الْبَٰكِرِيْنَ
بِلْتَقِيَانِ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ وَقَالَ تَعَالَى وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَٰكِرِيْنَ حَٰجِزًا
وَمَا كَرَّ الصِّينَ وَكَرَّ الرُّومَ وَالْحَٰجِزَ بَيْنَهُمَا مَسِيرَةٌ لَيْلَةٌ بَيْنَ الْقَلْزَمِ وَالْفَرْمَا
وليس يتقاربا في بلد من البلدان تقاربهما بهذا الموضع وبينهما بالمشرق
مسيرة شهر وليس بالدنيا بلد من البلدان يأكل اهله صيد البكرين
طريا غير اهل مصر، ولها من الطرز^٥ والقصب المنسج^٥ والسرمة
والدمع^(٢) ما ليس بغيرها وليس في الدنيا طراز يبلغ الثوب الساج
منه الذى ليس فيه مائة دينار غير ثوب تنيس ودمياط
ويقال انه ليس في الدنيا منزل الاوقية من ثوب تنيس ولو خرقته
ولهم ثياب الصوف واكسية المرعزى وليس في الدنيا الا بمصر وذكر
بعض اهل العلم ان معاوية لما كبر كان لا يدنا فاجمعوا على انه لا يدقيه
الا اكسية تجعل بمصر من صوفها المرعزى العسلى غير مصبوغ فجعل له
منها عدو ما احتاج منها الا الى واحد ولهم طراز البهنسا من الستور
والمضارب ما يفوقون به اهل الارض ولهم الننتاج الحبيب من الخييل
والبغال والحمير ما يفوق ننتاج اهل الدنيا ليس في الدنيا فرس في
نهاية الصورة في العنق^٥ غير الفرس المصرى وليس في الدنيا فرس لا
يردف غير المصرى والسبب في ذلك قصر ساقه وبلاغة صدره وقصر

a) Nonnulla deesse videntur. b) Codd.: يجتنع. c) L: الطور d) ex conj.;

e) Nescio quo modo hoc emendandum sit. L: المنسى ; المنسمع

f) ex conj.; codd. العنق

ظهره^a وذكر أن الوليد عزم على أنه يجرب الخلية ويمتحن خييل
البلدان فكتب إلى سائر الأمصار أن يتأخّر خير خييل كل بلد ويتوجّه
بها إليه فلما اجتمعت عرضت عليه فرّت به المصرية فلما راعها رقيقة
العصب^b ليئة المفاصل والاعطاف قال هذه الخييل ما عندها طائل فقال
له عمر بن عبد العزيز وهو جالس معه وأين والخير كله إلا لهذه
وعندها فقال له لا تترك تعصبك يا أبا حفص مصر على كل حال فلما
أجريت الخييل جاءت المصرية كلها سابقة ما خالطها غيرها، ولهم معدن
الذهب يفوق معدنهم كل معدن ولهم معدن الزمرد وليس في الدنيا
زمرد إلا بمعدن مصر ومنها يحمل إلى سائر الدنيا ولهم القراطيس وليس
في الدنيا إلا بمصر ولهم القمح اليوسفي وليس هو بالدنيا إلا بمصر
ولهم زيت الفجل^c ودهن البلسان والافيون والابريس [وشراب العسل^d]
والبس البرقي الأحمر واللبخ والخس والكبريت والریش والشمع والعسل
وخل اللحم والتمرّس والجلبان والبيراف^e والنييدة والآنرج الأبلق والقراريج
السرمانية وذكر أن مريم عليها السلام شكت إلى ربها قائلة لبنها
فألهمها أن تغلّ النييدة فاطعته عيسى وذكر أهل العلم أنه لا يكاد
يرى منترقبو الشامر إلا عمش من أكلهم العدس ورهبان مصر سامون
من ذلك لأكلهم الجلبان، ولهم البقر الجنسية الموبلة لا تجعل لأثنين^e
للحلب فقط وفي^f أحسن البقر صورة وبقر مصر العمالة ليس في الدنيا
بقر أعظم منها حتى أن العصور منها يساوي أكثر من عصور من
غيرها ولهم حطب الصنط والابنوس والقرط الذي لا تعلفه الدواب
وذكر بعض أهل العلم أنه يوحد بحطب الصنط عشرين سنة في

a) Post haec verba codd. glossema corruptum addunt: للحرفقة قد يرى

b) L: العصب من الحردية (?) المعرفة والتنواليد

c) ex conj.; codd.: النخل

d) Delendum esse videtur.

e) Corruptum est; fortasse leg. est: للثنتين العمل وللحلب بل للحلب

f) Deest in codd. فقط

الكانون أو التنوير فلا يوجد له رمان أطول من هذه المدة^a، وقال بعض أهل العلم ليس بالدينا شجرة إلا وهي بمصر عرفها من عرفها وجهلها من جهلها وتوجد بمصر في كل وقت من الزمان من المأكول والمأدوم والمشروب والمشوم وسائر البقول والخضرة^b وجميع ذلك في الصيف والشتا لا ينقطع منه شيء لبرد ولا لحر يوجد ذلك كله في الصيف ويوجد بعينه في الشتا غير مفقود منه شيء واحد، وذكر أن تحت نصر قال لابنه بلسطان^c ما أردت سكنى مصر إلا لهذه الخصال وبلسطان هو الذى بنا قصر الشمع وقال بعض من سكن بمصر لولا ماء طوبىة وخروف أمشير ولبين برمهات وورد بهموده ونبق بشنس وتين بونه وعسل عيب وعنب مسرى ورطب توت وسمك كيهك ما سكنت مصر، ومصر مع ذلك فرصة مكة والمدينة وساحلها وفرصة صنعاء وعدن وعمان والشجر والسند والهند والصين وجزائر الصين^d وسرنندب وغيرهما يجلب العطر والجوهر والظرايف والالات فى البحر حتى تنوافى المراكب بالقلزم وهي^e فرصة بحر الروم من الشام كلها وبلد الروم من انطاكية الى ما وراءها من قسطنطينية ورومية وبلد الافرنجية وانطاليس وطرابلس والقيروان وتاهرت وسجلماسة والسوس وطنجة والاندىلس وجزائر البحر سقلبية واقريطس وقبرس ورودس يحمل اليها رقيق هذه البلدان كلها من الجوارى والغلمان والديباج والسحيرير والمصطكى والمبيعة والمرجان والعنبر والزعفران وسائر اصناف التناجرات ويحمل من مصر اليه مثل ذلك^f ولا يقصدون بلدا سواها

a) In codd. linea brevis — adscripta est.

b) C: الحفر; L: الخضرة

c) L add.: من القسطنطينية

d) Codd. add.: من أعمال الصين والهند

e) Addendum est, deest in codd.

f) Verba corrupta in codd. addita: لا يطيق لها تجارتها

[ولا يؤمرون غيرها فلأهل خيبار ذلك كله ولسائر الناس حالته^a] فتبارك
 الله لاني مسكن فيما وآله وهنأه بما اعطاه وأورعه^b على ذلك شكره
 وألهمه حشيشته^c واصلاح له جنده ورعيته ،

تم الكتاب بحمد الله وعونه

وحسن توفيقه وصلى الله على سيدنا

محمد وآله وصحبه اجمعين ،

a) Textus valde depravatus, C: خيبار, L: خييار, utrumque sine sensu.

b) depravatum.

c) ex conj.; verbum, quod praecipit, depravatum in codd.

Oversættelse.

Ægyptens¹⁾ Herligheder.

I den naadige og barmhjærtige Guds Navn.

Umar ibn Muhammed ibn Jusuf al-Kindi beretter følgende:

Denne Bog er samlet og forfattet paa Foranledning af vor Hersker Abul-Misk Kafur (hvem Gud skænke et langt Liv) for deri at meddele Beretningerne om Ægypten og en Skildring af de Naadegaver og Velsignelser, som Gud særlig har ladet blive dette Land til Del fremfor de fleste andre; thi herfor nærrede vor ophøjede Herre en stor Interesse.

I Anledning heraf har jeg samlet det ønskede Materiale fra ægyptiske Lærdes Skrifter samt fra andre kundskabsrige og lærde og skarpsindige Kritikers og Forskeres Beretninger; blandt de mest ansete af disse maa nævnes Jezid ibn Abu Habib²⁾ og Abdallah ibn Abu Djafar, Laits ibn Saad³⁾ og Abdallah ibn Luhaja⁴⁾, Said ibn Kuthajjir og Uthman ibn Salih es-Sahmi, Khalef ibn Rebia og Abdarrahan ibn Maisara, Ahmed ibn Jahja, Veziren, og Abu Khuthaimah Ali ibn Umar ibn Khalid, Jahja ibn Uthman ibn Salih og Ubajdallah ibn Said ibn Kuthajjir ibn Ghafir, Ali ibn Hassan ibn Khalaf ibn Kudajd og Muhammed ibn er-

1) Titlen مصر الخروسة er ikke korrekt, da Skildringen ikke angaar Byen, men hele Landet; den findes imidlertid i alle Haandskrifter, uden at det dog derfor tør siges, at det er den oprindelige.

2) Se Ibn Khall. (trad. de Slane II, 19); han nævnes som Lærer for Laits ibn Saad, og hans Dødsaar angives til 128 H. = 745 A. D.

3) Se Hagi Kh. IV, 277, Nr. 8407; I K II, 543; han døde 175 H. = 791 A. D.

4) Se I K (texte arabe, ed. de Slane, pag. 350 flg.); Angivelserne af hans Dødsaar vakler mellem 170 og 174 H. (svarende til 786 og 790 A. D.)

Rebi ibn Sulajman el-Djizi¹⁾, Abu Umar Muhammed ibn Jusuf ibn Jakob al Kindi og Ibn Said Abdarrahan ibn Ahmed ibn Junus ibn Abd el ala²⁾. Jeg har sat mig nøje ind i, hvad der er naaet til mig af de ovennævnte Mænds Beretninger og Traditioner, og jeg har i min Affattelse forkortet Texterne og udeladt Opregningen af Hjemmelmænd for at opnaa større Overskuelighed og Lethed i Fremstillingen, saa at den kan svare til det tilsigtede med Guds Bistand (hans Velsignelse være over vor Profet Muhammed og hans rene Æt og alle hans Hjælpere!).

Gud har udmærket Ægypten fremfor de andre Lande, ligesom han udstyrer somme Mennesker med Fortrin fremfor andre og gør nogle Dage og Nætter lykkeligere end andre. Om de Fortrin, han har skænket Ægypten, har han fremlagt Vidnesbyrd i sin hellige Skrift og derved forøget Landets Betydning; det nævnes udtrykkelig ved Navn og sættes derved i Modsætning til andre Lande; det omtales gentagne Gange, og dets Herlighed udhæves i Steder af Koranen, der omhandle Landet og dets Historie og de Profeter, der have virket der, samt de tidligere Nationer og de henfarne Konger.

Endvidere have vi Traditioner efter Profeten, der specielt omhandle Ægypten og dets Vidunderligheder, samt hans Omtale af Befolkningens Slægtskab med ham og hans Velsignelse af dem og deres Land og hans Tilskyndelse til at gøre vel imod dem; alt dette er noget, som vi ikke have noget Sidestykke til om noget andet Folk, hverken Persere eller andre.

Vi skulle (med Guds Vilje) her omtale de Velsignelser,

¹⁾ H K II, 150 og III, 185 nævner Muhammed ibn er-Rebi el Djizi (الجبيري) som Forfatter af et Værk om dem, der kom med Profeten ind i Ægypten; det er maaske derfor rigtigst her at rette Al-Kindis Læsemaade الجبيري til الجبيري; dette samme Navn, Muhammed ibn er-Rebi anføres i Registeret til I K (trad. par de Slane), IV, 556, men findes ikke paa det anførte Sted.

²⁾ Se I K II, 93; han kaldes her ikke Ibn Said, men Abu Said, hvilket sikkert er det rigtige; og hans Dødsaar angives til 347 H. = 958 A. D.

han har udøst over dette Land, samt de Profeter, Kalifer, Vismænd, Konger og andre berømte Mænd, som ere udgaaede herfra, og endvidere alle de Vidundere, som Gud ikke har givet noget andet By eller Land uden dette; hvis nogen som en Indvending mod det her udtalte vil anføre Mekka og Medina, saa maa det hævdes, at disse Steders Fortrin vel ere aldeles uomtvistelige, særlig hvad angaar Kaaba'en og Profetens Grav, men den Udmærkelse, hvormed Gud har forlenet de to hellige Byer, forringer paa den anden Side ingenlunde Ægyptens Fortrin eller formindsker dets Betydning; tilmed er den Nytte, som Ægypten yder de hellige Byer, ganske aabenbar, idet dette Land forsyner dem med Føde, Korn, Klæder og andre Fornødenheder, hvad der særlig maa regnes det til Ære; hertil kommer, at Ægypten maa underholde de Pilegrimme, som komme og proviantere her for hele deres Ophold baade fra det yderste Sønden og det yderste Nord, nemlig de troende baade fra Indien og Spanien og alle de mellemliggende Lande; det er noget, som ingen vil benægte eller modsige, og alene dette er en fuldt tilfredsstillende Udmærkelse og en Velsignelse baade i timelig og eyig Henseende.

Af Stæder, hvor Ægypten omtales i Koranen, kan i al Korthed nævnes følgende: Kap. X, 87 («Vi sendte Moses og hans Broder følgende Aabenbaring: Bered Boliger for eders Folk i Ægypten og gør eders Huse til et Bedested»); Kap. XII, 100 i Fortællingen om Josef («Drag, om Gud vil, ind i Ægypten og vær trygge derved»); Kap. II, 58 («Drag tilbage til Ægypten; thi der findes, hvad I ønske»); Kap. XXIII, 52 («Vi gjorde Marias Søn og hans Moder til et Jærtegn for Menneskene og gav dem Bolig paa et højt Sted, rigt paa Fred og Vand af Kilder»). Med dette sidste Udtryk menes der efter nogle Kommentatorer Ægyptens Hovedstad, medens andre ægyptiske Lærde fortolke det om Bahnesa¹⁾; ogsaa de ægyptiske Kopter ere

¹⁾ Se om denne By Makrizi: Khitat I, 237.

enige om, at Maria og Jesus opholdt sig i Bahnesa, og at det var derfra, de begav sig til Jerusalem; endelig er der nogle, der forklare dette «Rabwe» som det ved Damaskus liggende Sted af dette Navn¹⁾. Dette kan ikke med Sikkerhed afgøres.

Endvidere mærkes Kap. XII, 21 («Han, som havde købt Josef (det var en Ægypter), sagde til sin Hustru: Vis ham en sømmelig Gæstfrihed») og Kap. XII, 30 («Kvinderne i Byen fortalte: al-Aziz' Hustru er forelsket i sin unge Slave»). Med denne By menes Memfis og med al-Aziz den daværende ægyptiske Konge; se ogsaa Kap. XXVIII, 14 («Han kom ubemærket af Indbyggerne ind i Byen»), hvor det ligeledes er Faraos Hovedstad, Memfis, der menes, og Kap. XXVIII, 19 («der kom en Mand løbende fra Byens Udkant»), hvor det samme er Tilfældet. Josefs Brødre bruge Udtrykket al-Aziz Kap. XII v. 78, 88, hvilket skal være Navnet paa den ægyptiske Konge, og i Fortællingen om Josef siges (XII, 101): «Han har udvist sin Naade mod mig ved at befri mig fra Fængslet og ved at føre eder hid fra Ørkenen»; med dette Ord (el-bedw) menes Syrien. Mærk ogsaa Skildringen af Faraos Hovmod i Kap. XLIII, 50 («Tilhører Herredømmet over Ægypten ikke mig, og disse Floder, som strømme for min Fod»). Beskrivelsen af Ægypten og den Herlighed og Magt, som Faraos Folk besidder, overgaar alt, hvad der siges om nogetsomhelst andet Sted (XXVI, 57 og XLIV, 24—26): «Vi have ført dem bort fra Haver og Kilder og Sædemarker og herlige Boliger og yndige Steder, hvor de nød Livet fuldt ud». Har man nogensomhelst Kundskab om noget Sted paa Jorden af alle samtlige Lande, som omtales i Guds hellige Ord paa en saa rosende Maade og med en saadan Skildring eller hvis Herlighed saa udtrykkelig bevidnes, — undtagen netop Ægypten? —

Af Traditionerne fra Profeten kan anføres, at han sagde: «Efter min Død vil Gud lade eder erobre Ægypten og I skulle

¹⁾ Rabwe kaldes ogsaa endnu en lille Samling Huse, beliggende omtrent 2 Kilometer vest for Damaskus paa Landevejen til Beirut.

betragte Kopterne som Folk, der ere overgivne til eders Varetægt, og gøre vel mod dem: thi mellem dem og eder er der Svogerskab og Familieforbundelse». Dermed hentydes til, at Hagar, Ismaels, Abrahams Søns Moder hørte til dette Folk; hun var fra en Landsby ved Farama, som hed Umm-el-arab¹⁾; Svogerskabet bestaar deri, at en af Profetens Medhustruer, Maria, Moder til hans Søn Ibrahim, var en Kopterinde fra Landsbyen Hefn²⁾ i Øvreægypten i Nærheden af Ansina³⁾. Paa denne Maade ere Araberne og de troende overhovedet komne i et fuldstændigt Slægtskabsforhold til Ægypten gennem denne Maria, idet Profetens Hustruer ere at betragte som de troendes Mødre, og Kopterne blive derved deres Slægtninge paa mødrene Side, og desuden kan hele den arabiske Race udledes fra Ægypten, idet Hagar blev Moder til Ismael, der er Arabernes fælles Stamfader.

En anden Tradition gaar ud paa, at Profeten har sagt: «I skulle blive en Hær, men de bedste af eders Styrke skulle komme fra Farama; vis derfor eders Frygt for Gud i eders Adfærd mod Kopterne og far ikke frem mod dem med rovgærrig Vold.»

Efter Omar berettes som Tradition fra Profeten: Naar Gud har givet Ægypten i eders Magt, skulle I der udvælge eder en talrig Hær; thi det er de bedste Tropper i Verden. Da Abu Bekr udspurgte ham nøjere herom, sagde han: «fordi de bestandig have levet paa Krigsfod»⁴⁾.

Profeten sendte Breve til en stor Mængde Konger, deriblandt ogsaa til den byzantinske Kejser Heraklios og til Kosroes, men ingen af dem svarede ham; derimod, da han skrev til den

¹⁾ Se Jakut (ed. Wüstenfeld) I, 356; smlgn. Ibn Iyâs (Arnold: Chrestomati pag. 62).

²⁾ Jakut II, 295; smlgn. Makrizi: Khitat I, 29, hvor Byen fejlagtig kaldes جفن.

³⁾ Jakut I, 381; Makrizi I, 204.

⁴⁾ Smlgn. Makrizi: Khitat I, 24.

ægyptiske Hersker¹⁾, gav denne ham et venskabeligt Svar og sendte til Foræring Klæder og Pansere samt to koptiske Piger, Maria og hendes Søster; endelig føjedes til disse Gaver noget Honning²⁾. Profeten tog selv Maria til Medhustru og fik med hende Sønnen Ibrahim; Søsteren gav han til Hassan ibn Tabit. Da han spurgte, hvor den Honning, som han havde faaet, var fra, og fik det Svar, at den var fra en By, som hed Benha, sagde han³⁾: «Gud skænke sin Velsignelse til Benha og dens Honning». Endnu den Dag i Dag frembringes her den bedste Honning i hele Ægypten.

En Tradition, der har Hjemmel hos Abdullah ibn Abbas, fortæller, at da Noah anraabte Gud om at faa en Ætling, skænkede denne ham Misr ibn Jabsar ibn Ham ibn Noah; efter ham fik Landet Navn, og han blev Stamfader til Kopterne. Noah nedbad Guds Velsignelse over ham og hans Æt og sagde: «Gud, giv ham Bolig i dette velsignede Land, der er det ypperste blandt Landene og Menneskenes Tilflugt, og hvis Flod er den prægtigste af alle Verdens Floder; forlen det med Velsignelser, giv det i hans og hans Efterkommeres Magt og gør dem det underdanig og fordel dem over det.» —

Selve⁴⁾ Kaaba'en, det hellige Hus, er det Hus, hvor Hagar og Ismael boede; før Islams Fremkomst blev det engang ødelagt, og det blev da til en Kopter, ved Navn Jaqûm, at Kurajshiterne overdrog at genopbygge det; han oplevede Islam endnu, medens han var beskæftiget med dette Arbejde.

Kopterne kom i Svogerskabsforhold til følgende af Profe-

1) Om Titlen Mukaukas se Amélineau: Journal asiatique 1888, VIII sér., XII tom., 389 fig.

2) Smlgn. Makrizi: Khitat I, 29.

3) Den hele Tradition er omtrent ordret gengivet hos Sojuti i Husn al muhâdara (ed. Cairo) I, p. 48—49.

4) Vi har her et af de i det følgende hyppigt forekommende Tilfælde, hvor den følelige Mangel paa Overgange viser, at der oprindelig har staaet noget imellem, og hvorved ogsaa hele Bogens Beskaffenhed som et Excerpt af et større Værk antydes.

terne: Abraham, som tog Hagar, Ismaels Moder, til Medhustru; Josef, ved hans Ægteskab med den Datter af Fyrsten i Helio-polis, som omtales i Koranen (Kap. XII, v. 23: «Hun lukkede Dørene og sagde: Kom hid»), og Muhammed, som ægtede Maria. —

Blandt Ægyptere, som omtales i Koranen, maa først nævnes den troende Mand i Kap. XL, 29 («En troende Mand af Faraos Familie, men som holdt sin Tro hemmelig, sagde til dem: Vil I dræbe en Mand, fordi han siger: Gud er min Herre» o. s. v.); dernæst Karun, der var en Fætter til Moses (Kap. XXVIII, 76: «Vi havde givet ham saa mange Skatte, at en Flok stærke Mænd knap kunde bære Nøglerne dertil»), og ib. 79: «han skred frem for Folket i al sin Pragt») og som var den rigeste af alle Men-nesker; endvidere Haman (Kap. XXVIII, 38: «Farao sagde: Efter hvad jeg ved, have I ikke andre Guder end mig; Du, Haman, skal lade stryge Tegl og bygge mig et Palads» o. s. v.).

Herhen hører ogsaa den saakaldte el-Khidr; om ham sige nogle Lærde, at han var en kødelig Søn af Farao¹⁾, men han troede paa Moses og sluttede sig til ham sammen med hans Tilhængere blandt Israeliterne; han deltog ogsaa i Overgangen over Havet og var Fører hos Moses og virkede som Profet.

Endvidere maa i denne Række nævnes Faraos Vezirer og Hofmænd, hvis Klogskab og Skarpsindighed omtales i Koranen (Kap. XXVI, 33, hvor Farao siger til sit Folk: «Denne Mand er en dygtig Troldmand, som ved sin Kunst vil fordrive eder af Landet; hvad raade I derfor til? De sagde: Hold ham og hans Broder hen med Forhaabninger, og udsend imidlertid i Byerne Folk, som kan samle og hidbringe alle vise Magikere» o. s. v.). Der har ikke existeret klogere og skarpsindigere Raadgivere hos nogen Konge end disse, der i deres Retfærdighed raadede til, at han skulde stilles paa en lignende Prøve som den, han selv var fremkommet med. De lignede ikke Nimrods Vezirer i lavt

¹⁾ Smlgn. Sojuti I, 27.

Kryberi og Uklogskab, hvilke paa Kongens Spørgsmaal om, hvad han skulde gøre med Abraham, tilskyndede til at brænde ham for paa denne Maade at beskytte Afguderne (se Koranen, Kap. XXI, 68)¹⁾.

Hertil hører ogsaa selve disse Magikere, som samledes for at bekæmpe Moses, men som, da de saa hans Jærtegn, opgav deres Vantro og ikke nølede med at tro og tilbede Gud (XXVI, 45: «De kastede sig tilbedende ned og sagde: Vi tro paa Verdens Herre, Moses og Aarons Herre»). De nævnes og roses gentagne Gange, saaledes Kap. XX, 75²⁾.

Ifølge Ibn Luhaja og Abdallah ibn Hubajrah esh-Shajbani og Bekr ibn Umar el Khaulani og Jezid ibn Abu Habib var Antallet af disse Magikere tolv (som hver under sig havde tyve Stammehøvdinge, der hver forestod en Skare paa 1000; det samlede Antal, iberegnet de Ypperste og Høvdingerne, bliver altsaa 240,252)³⁾. Alle Traditioner er enige om, at man ikke kender nogen større Skare, der paa en Gang er gaaet over til Islam, end netop Kopterne; og af dem har ikke en svigtet sin Tro, saaledes som Jøderne, da de tilbad Guldkalven⁴⁾.

Et Udsagn, der henføres til Abdallah ibn Amru⁵⁾, gaar ud paa, at Kopterne af alle Ikke-Arabere ere de ædleste af Æt og de gavmildeste og fornemste og de, der er nærmest besvogrede med Araberne i det hele taget og specielt med Stammen Kurajsh.

¹⁾ Den hele Tradition og Sammenligningen med Nimrods Vezirer genfindes næsten ordret hos Makrizi I, 27.

²⁾ Sojuti: o. l. pag. 29.

³⁾ De i Parenthes satte Ord, der ikke findes i alle Hdskr., er maaske en Glosse, indsat for at forklare det følgende om de omvendte Kopteres Talrigbed; dog findes den samme Tradition ogsaa hos Sojuti, og jeg er derfor dog mest tilbøjelig til at antage dens Ægthed; der synes da at mangle noget mellem de to Sætninger.

⁴⁾ Den samme Tradition hos Makrizi I, 25 og Sojuti I, 29.

⁵⁾ Se HK II, 332—34; IK II, 208; han døde 72 H. = 692 A.D. og var bekendt for sin Lærdom.

Abu Hurairah beretter følgende Udsagn af Profeten: Ægypten er det bedste af alle Lande og dets Folk de ædleste af Byrd.

Alle andre Folkeslag have efter nogle Lærdes Udsagn blandet sig med hverandre indbyrdes undtagen netop Kopterne i Ægypten¹⁾.

Man har følgende Udsagn fra Profeten ved hans Søn Ibrahims Død: «Hvis han havde levet, vilde han være bleven en trofast Helt, men nu skal han opammes i Paradiset: hvis han havde levet, vilde Kopterne have faaet Friheden, og ikke en eneste af dem vilde nogensinde være bleven bragt i Trældom.» — —

Blandt de Mænd, der ere knyttede til Ægyptens Historie, maa endvidere nævnes Junus, Fader til Bakht-nassar, der var fra en By Tasjin (?) i Nærheden af Aramant²⁾. Han var en Vismand og havde i sin Visdom forudset, at der af hans Lænd skulde udgaa en, der skulde ødelægge Ægypten. Han gjorde derfor det Løfte til Gud, at han aldrig vilde favne nogen Kvinde. Derpaa drog han af Sted til Syrien og Mesopotamien og tog Ophold i en By i Persien ved Navn Niffar³⁾. Fyrsten der havde en Datter, som var besat, men som den ægyptiske fremmede helbredede, og da han havde set hendes vidunderlige Skønhed, forlangte han hende til Ægte af hendes Fader og fik med hende Sønnen Bakht-nassar, der senere blev hele Verdens Ødelægger⁴⁾.

Til dem hører ogsaa Alexander, den tvehornede, som stammede fra Lubie⁵⁾ ved Alexandria og som beherskede hele Verden⁶⁾; det er ham, der omtales i Koranen Kap. XVIII, 82 flg. («Man vil udsørge dig om den tvehornede; sig, jeg skal fortælle

¹⁾ Kopternes strænge Afsondrethed er en historisk Kendsgerning.

²⁾ Se Jakut I, 218; smlgn. ogsaa Savary: Lettres sur l'Égypte, 1786, II, 144.

³⁾ Se Jakut IV, 798.

⁴⁾ Om Bakhtnassar (Nebukadrezar) smlgn. d'Herbelot: Bibl. or. under Artiklen Bakhtalnassar.

⁵⁾ Se Jakut IV, 368.

⁶⁾ Smlgn. Sojuti I, 27.

eder om ham. Vi befæstede hans Magt paa Jorden og gav ham Raadighed over alt, og han begyndte et Tog og drog ud, indtil han naaede Solens Nedgang, og han fandt, at den gik ned i et sumpet Vandhul, og der traf han en Befolkning. Da sagde vi: O du tvehornede, det staar dig frit for at revse disse eller behandle dem med Mildhed»). Det var ham, der byggede Muren mod Gog og Magog, som det fortælles sammesteds, V. 93 («De sagde: O du tvehornede, se Gog og Magog sprede Fordærvelse paa Jorden; kan vi ikke for Betaling faa dig til at opføre en Mur mellem dem og os. Han svarede: Jeg har nok i den Magt, hvormed min Herre har forlenet mig; men hjælp I mig blot efter Evne, saa skal jeg sætte et Bolværk mellem Eder og dem; bring mig Jærnblokke o. s. v.»). Han byggede Alexandria i Khazarernes Land og Samarkand, endvidere Borgene og Vagtaarnene i Sekbes(?)¹⁾ ved Søen Talos¹⁾ paa Rigets yderste nordlige Grænse; i Irak øvede han Hævn for, hvad Bakht-nassar havde gjort i Ægypten, idet han dræbte Darius og hærgede Landet; da han skrev til sin Lærer Aristoteles i Ægypten for at spørge ham, om han skulde lade dem, der endnu vare i Live, ihjelslaa, raadede denne ham derfra, men opfordrede ham til at lade enhver enkelt af Fyrsterne faa sit Stykke at herske over; thi derved vilde der opstaa indre Jalousi om Magten mellem dem, og ingen Konge vilde nogensinde mere kunde samle dem. Denne Tilstand vedvarede længe, og da de endelig under Ardeshir²⁾ samledes alle efter stor Møje og Besvær, udrød han: Sandelig, uheldsvangert var det Raad, som skilte os i firehundrede Aar³⁾.

¹⁾ Begge disse Navne ere skrevne utydeligt og forskelligt i Haandskrifterne, og ere begge fejlagtige.

²⁾ Der menes Ardeshir Babegan, Grundlæggeren af Sassanidernes Dynasti.

³⁾ Det er, saavidt vides, første Gang her, at denne specielt ægyptiske Omdannelse af Alexandermythen forekommer paa arabisk, en Omdannelse, der, som bekendt, stammer fra Pseudo-Kallisthenes, og som i sin patriotiske Tendens ogsaa har Sidestykker paa Persisk (se Darmesteter: La légende d'Alexandre i Essais orientaux, pag. 228).

Endvidere Hermes Trismegistos, som var Profet, Konge og Vismand; han forstod at frembringe straalende Guld af Bly.

Endvidere Agatimon (Agathodaimon?) og Pythagoras, Disciple af Hermes; de hørte til Sabæerne og kendte til Alkymien og Astrologien og Magien og Læren om det Transcendentale og om Talismaner; de forstod Tempelhieroglyferne og sad inde med Naturens Hemmeligheder.

Dernæst Archelaos¹⁾ og Empedokles, der var Spaamænd og Varselstydere.

Hippokrates, der forfattede en Bog om Skaberen og som skrev en Filosofi og Rhetorik.

Platon, Forfatter af «Staten», «Løvene» og andre politiske Skrifter.

Aristoteles, Forfatter af «Logiken» og «Meteorologica» og «Om Følelsen» (*περὶ αἰσθήσεως*), «Om Tilblivelse og Undergang» (*περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς*), «Om Himlen og Verden» (*περὶ οὐρανοῦ καὶ κόσμου*), «De physica auscultatione», «Fysikalske Forelæsninger» (*φυσικὴ ἀκρόασις*), «Tractatus aureus»;²⁾ og «Metafysiken». Den arabiske Filosof Jakub ibn Ishak al Kindi har forfattet over tusinde Bøger om alle mulige Æmner, og alle ere de Uddrag af Aristoteles' Skrifter.

Ptolemaios, Observator, Kartograf og Matematiker, der forfattede «Almagest» om Astronomien og Solens og Maanens Bevægelser, Planeterne, Fixstjernerne og Dyrekredsen, samt «Geografien», omhandlende Jordens Udmaaling, dens Zoner, dens Bjerge, Have og Kilder, dens øvrige Egenskaber, dens Tilblivelse og Undergang, samt de Folkeslag, som bebo den; endvidere skrev han om Astrologi og om Jordkuglens Aftegning i Plan.

Aratos, der forfærdigede en Globus med 48 Figurer for at

¹⁾ Hagi Khalfa III, 363.

²⁾ Den følgende Bogtitel, رسالة العذراء, maa være forskrevet, da intet af Aristoteles Skrifter passer til dette Navn.

fremstille Dyrekredsen og de 1000 Stjerner og de 22 Fixstjerner, samt astronomiske Tavler.

Hipparchos, der var Astronom og Opfinder af en Armillarsfære.

Theon, der forfattede de efter ham opkaldte Tavler.

Dorotheus og Valens og Stefanus, Filosofer og Astronomer.

Heron, som var Ingenieur og Mathematiker, og som skrev om Geografi og pneumatiske Instrumenter¹⁾; han forfærdigede Vanduhre og andre Instrumenter til Tidsmaaling.

Filon, der forfærdigede Vandmøller²⁾ og Maskiner og mekaniske Kunststykker.

Archimedes, der var Mekaniker og Ingeniør; han opfandt de tændende Hulspejle og Krigsmaskiner til Angreb paa Fæstninger og Maskiner til Forsvar mod Armeer. — —

Med Hensyn til de Konger, Kalifer, Vismænd, Digtere, Talere og andre udmærkede Mænd, som ere komne til Ægypten, er at mærke, at det vilde blive for vidtløftigt at omtale dem alle, og vi vil derfor indskrænke os til at nævne de bekendteste.

Det er da overleveret ved lærde og kyndige Traditionister, at der af Profetens første Tilhængere kom over et hundrede til Ægypten ved Landets Erobring³⁾; efter en Beretning af Jezid ibn Habib var der ved Oprettelsen af Kiblaen i den første Moske⁴⁾ 80 af Profetens oprindelige Tilhængere tilstede, deriblandt Zubajr ibn el Awâm⁵⁾ og Kadad ibn el Aswad, Ibådeh ibn es-Sâmit og Abu Derdaa, Fudaleh ibn Ubajd og Oqba ibn

¹⁾ Smlgn. Hagi Khalfa I, 401.

²⁾ Om »dewâlib» se Quatremère: Makrizi, Tom. II, pag. 3.

³⁾ Smlgn. Sojuti I, 78.

⁴⁾ Der menes hermed Amru ibn el As' Moske, saaledes som det ogsaa siges i Kairensershaandskriftet; at dettes Tilføjeelse imidlertid er et senere Indskud, ses af Ordene »Amrs Moske i Gammel Kairo». Da selve Kairo først anlægges 359 H., forstaas dette af sig selv; desuden er Udtrykket Masr el qadimeh, el atiqah om Fostat meget sent og kommer først op efter Sultan Selims Tid; Sojuti bruger i Husn-al-muhâdara Betegnelsen Masr el atiqah om Ruinerne ved Saqqarah (Memfis).

⁵⁾ se I K IV, 391—92.

Amir¹⁾, Abu Dzerr, Râfi ibn Mâlik, Rebta ibn Shurahbil ibn Husna, Saad ibn Abu Wakkâs²⁾, Amru ibn Alqama, Abdallah ibn Amru ibn el As³⁾, Abdallah ibn Umar ibn al-Khattâb⁴⁾, Kharidja ibn Hudzâfa, Abdallah ibn Abu Saad ibn Abu Sardj, Abu Râfi, der var i Slægt med Profeten, Muhammed ibn Muslimah, Muslimah ibn Mukhlid, Abu Ejub, Ruwajfa ibn Mâlik, Habib ibn Muqil, Kaab ibn Dabba, Muawiah ibn Khurajdj, Ammâr ibn Jâsir⁵⁾ og Amru ibn el As.

Af Lærde og Vismænd kan mærkes Jezid ibn Habib og Leits ibn Saad, der dannede en særlig videnskabelig Skole; endvidere Abdallah ibn Wahb⁶⁾, der i sit Forfatterskab overgik alle juridiske Forfattere; det omfatter omtrent 100 Hefter; dernæst Abdallah ibn Luhaja, der var fremragende baade i Jura og Traditionsvidenskab og Historie; endvidere Ashhab, Ibn al Kasim, Abdallah ibn el Hakam, Asad ibn Musa⁷⁾, Muhammed ibn Abd-el-Hakam⁸⁾, el-Mazeni⁹⁾, Rebta el-muezzin og Ahmed ibn Muhammed ibn Salâmah et-Tuhâwi. Enhver af disse har af Værker præsteret, hvad intet andet Folk kan opvise noget Side-stykke til. Endvidere Said ibn Abu Gafir, Jahja ibn Utsman, Ibn Ferid, Muhammed ibn Jusuf al-Kindi, el-Majsari, Ibn Abu Khutsajmah; alle disse udmærkede sig blandt deres samtidige og overgik dem i Retslærdom og Kendskab til Historien og de historiske Mærkedage samt i andre forskellige Videnskaber.

Af Mænd, bekendte for deres Fromhed, kan nævnes Hajat ibn Shuraih¹⁰⁾, Sulajman ibn Kasim, Abu-r-Rebi ez-Zajdi, Said

¹⁾ Ib. I, 35.

²⁾ Ib. I, 570, Note; hans Dødsaar falder mellem 50 og 58 H. (673—681 A. D.).

³⁾ Ib. IV, 552.

⁴⁾ Ib. I, 567.

⁵⁾ Se IK I, 541.

⁶⁾ Med sit fulde Navn Abu Muhammed Abdullah ibn Wahb al Misri; se HK I, 80; II, 350, 380.

⁷⁾ Se HK V, 91.

⁸⁾ Ib. II, 148; han nævnes her blandt Forfatterne af Ægyptens Historie.

⁹⁾ Ib. II, 303, 304; IV, 205, 241.

¹⁰⁾ Se IK II, 17; hans Dødsaar angives til 157 H. = 773 A. D.

el-Adam, Idris el-Khaulani, Dzu-n-Nun el-Misri¹⁾ og andre. Som Digter maa nævnes Habib ibn Aus el-Tài²⁾ og som Rytter Malik ibn Nàim, der red el-Ashqar (Fuxhesten), og som Taler Ghailan ibn Mahran, der var berømt for sin Veltalenhed.

Af Kalifer fødtes i Ægypten Umar ibn Abd el Aziz og Djafar el Mutewakkil.

Af Retslærde, som kom til Ægypten, kan nævnes esh-Shubi, Shafeiten, Hafs el Ferd, Ibrahim ibn Edhem³⁾ og Mansur ibn Ammar⁴⁾, Logikeren.

Af Kalifer, som kom til Ægypten, kan nævnes Muawiah, Merwan ibn el Hakam, Abdallah ibn ez-Zubejr, Abdalmalik ibn Merwan, Merwan ibn Muhammed, es-Saffah, Mansur, Mutasim og Watiq.

Af Digtere kom til Ægypten Nasib, Djemil⁵⁾, Bothajnas Elsker, Kutsajjir, Ozzas Elsker⁶⁾, Kajs erraqiât, el-Akhwas⁷⁾, Abu Dzuwaib⁸⁾, Maalli el Tàì, Abu Nuwas⁹⁾, Dabal ibn Ali, el-Ghajdaq, Jezid, Abu Sasaa, Abu Khadjla, Ibn Djerâr og andre, som vi allerede have omtalt¹⁰⁾.

Hvad nu angaar Ægypten og dets Fortræffelighed fremfor andre Lande og dets specielle Fortrin, maa vi anføre den paa Abu Nasr el Abari støttede Tradition: Ægypten er hele Verdens Forraadskammer, og dets Konge er derfor hele Verdens Herre; sammenlign hermed Koranen, Kap. XII, 55, hvor Josef siger: «Sæt mig over Jordens Forraadskamre; thi jeg er paapasselig

¹⁾ H K IV, 538.

²⁾ Ib. III, 603.

³⁾ Ib. V, 153.

⁴⁾ Ib. II, 600.

⁵⁾ Se I K I, 331.

⁶⁾ Ib. II, 529; H K III, 303; han døde 105 H. = 723 A. D.

⁷⁾ H K III, 260.

⁸⁾ Ib. III, 255; hans Dødsaar opgives til 26 H. = 646 A. D.

⁹⁾ Se I K I, 391; han døde 195 H. = 810 A. D.

¹⁰⁾ Den besynderlige Uorden, der er i Opregningen af Navnene paa disse Mænd, hvis Liv og Virksomhed paa en eller anden Maade har været knyttet til Ægypten, og den ofte højst ufuldstændige Betegnelsesmaade, tyder ogsaa paa, at det foreliggende er en Kompilation af et større Hele.

og indsigtsfuld». Saadanne Forraadskamre forekomme ikke udenfor Ægypten, men Gud bruger Udtrykket «Jordens Forraadskamre», idet han hermed hjælper enhver Stadboer og enhver Ørkenboer over hele Verden.

Gud har skænket Ægypten en central Beliggenhed i tredje og fjerde Zone, saa at Landet er frit for Heden i første og anden og for Kulden i femte, sjette og syvende; derfor er Luften god og Atmosfæren ren og Varmen og Kulden tempereret, og Ægyptens Befolkning er fri for Vinterkulden paa Bjergene og Sommerregnskyllene i Oman og Uvejrstormene i Tehama og Byldesygdommene i Mesopotamien og Skabetheden i Jemen og Epidemierne i Syrien og Dyrtiden i Iraq og Skorpionerne i Asker Mukram¹⁾ og Miltsygdommene i Bahrein og Feberen i Khaibar; og de er sikrede mod Tyrkernes Overfald og de græske Hære, mod Beduinernes Skarer og de listige Angreb fra Dailam (ved det kaspiske Hav) og Karmaternes Rytterhorder, ligeledes mod Flodernes Udtørring og mod Regnmangel; overalt er Landet omgivet af Hjælpekilderne til dets Underhold; dets Omsætning er let, Frugtbarheden stor, Livsførelsen let, Overflødigheden stor og Priserne billige.²⁾

Said ibn Abu Hilal erklærer Ægypten for Landenes Moder og Menneskenes Hjælpekilder og fortæller, at Ægypten i gamle Bøger er afbildet med de øvrige Byer strækkende Hænderne ud imod det for at faa deres Underhold derfra³⁾. Amru ibn el-As erklærede, at Herredømmet over Ægypten, naar alt tages med, var lige saa godt som Kalifatet⁴⁾, og alle lærde og kyndige Folk er enige om, at hele Jordens Befolkning ikke kan undvære

¹⁾ Jakut III, 676.

²⁾ Denne ordrige Fremstilling af Ægyptens Fortræffelighed i Sammenligning med de øvrige Landes Plager vender tilbage ordret hos Sojuti II, 178 og med faa Forandringer hos Makrizi I, 26.

³⁾ Citeret hos Sojuti I, 10.

⁴⁾ Citeret hos Makrizi I, 27, som tilføjer som Forklaring til جامعة:

إذا جمع الخراج مع الامارة

Ægypten, og de foretage derfor Rejser derhen for deres Underhold, hvorimod Ægypterne ikke søge deres Underhold i noget andet Land eller foretage saadanne Rejser, saa at, hvis der blev draget en Mur mellem Ægypten og den øvrige Del af Jorden, kunde dets Befolkning nøjes med Landets egne Frembringelser og undvære den øvrige Verden.

Hajat ibn Shuraih anfører følgende Tradition efter Okba ibn Muslim: Gud vil paa Opstandelsens Dag sige til Ægyptens Beboere i Opregningen af sine Velgerninger: Har jeg ikke skænket eder Ægypten til Bolig, for at I kunne mættes af dets Brød og drikke dets Vand; tier derfor ¹⁾. Jahja ibn Adam ibn Said ²⁾ erklærer: Jeg har færdedes i mange Byer, men ikke set nogen Guds frygt i nogen af dem undtagen i Medina og i Masr.

Khalid ibn Jezid ³⁾ fortæller: Kaab el-Ahbar plejede at sige: Hvis det ikke var for min Lyst til at bo i Damaskus, vilde jeg leve i Ægypten, og paa Spørgsmaalet: Hvorfor, Abu Ishak? svarede han: Jeg holder af Ægypten og dets Befolkning, fordi det er værnet imod slet Indflydelse og dets Befolkning lever derfor i Tryghed og Sikkerhed, hvo, der vil det ondt, vil Gud nedslaa, og det er derfor et velsignet Land for Befolkningen at leve i ⁴⁾.

Fra Saad ibn Ubajd el-Asbahi har man følgende Tradition: Ægypten er bevaret mod alt ondt; enhver, som vil dets Ulykke, rammes af Gud, og enhver, der vil lægge det øde, gaar selv til Grunde. I Pentateuchen kaldes Ægypten Guds Forraadskammer, og hvo, som angriber det, dømmes af Gud.

Abu Rebi es-Saih siger: Ægypten er et herligt Sted; man kan herfra gøre en Pilgrimsrejse for to Dinarer og foretage Rejser for to Dirhem; han mener dermed Pilgrimsrejser over

¹⁾ Citeret hos Sojuti I, 10 (dog med Udeladelse af det ejendommelige Udtryk *أمسكوا على أفواكم*).

²⁾ Se H K V, 136.

³⁾ Se H K III, 9497; I K IV, 231; han var en Søn af Guvernøren Jezid, hvis Biografi meddeles af Ibn Khallikan paa det nævnte Sted.

⁴⁾ Citeret ordret hos Sojuti I, 10; med Forandringer Makrizi I, 27.

det røde Hav og Rejser til Alexandria og de andre Kyster. Jahja ibn Utsman siger efter Ahmed ibn Abd-el-Kerim¹⁾: Hele Verden har jeg berejst og set dens Befolkning og set Minderne efter Profeter og Fyrster og de Vise; jeg har set Kosroes' og den græske Kejsers og andre Fyrsters Bygninger, og jeg saa Mindesmærker efter Salomon baade i Jerusalem og i Tadmor og ved Jordan, som Aanderne byggede i Kraft af hans profetiske Herredømme, men aldrig saa jeg noget lignende som de gamle Templer i Ægypten i deres Kunstfærdighed eller noget som deres Brønde og de Bygninger, der findes efter dette Lands Konger og Vismænd²⁾. — —

Ægypten omfatter 80 Distrikter, og i hvert eneste af disse findes fortræffelige og vidunderlige forskelligartede Frembringelser, Bygninger og Produkter, Drikke- og Madvarer og Frugter, kort sagt, alt, hvad Mennesker har behov og hvad Fyrster søger at samle³⁾; hvert Distrikt har sit bestemte Produkt og sine Ejendommeligheder. Saaledes har Øvreægypten et Klima ligesom Hedjaz, og her voxer Daddelpalmen og Capparis sodata og Trifolium Alexandrinum og Lotus og Asclepias gigantea; derimod ligner Nedreægypten Syrien; det regner her, og Produkterne er de samme som der: Vin, Figner, Bananer, Nødder og lignende Frugter samt Grøntsager og vellugtende Planter; her kan der ogsaa falde Sne⁴⁾.

Angaaende Distriktet om Alexandria, Lubije og Meraqije(?), da findes her flade Marker og Højdedrag og Sumpe, Olivenlunde og Vinhaver af forskellig Slags; Egnene her producere Kameler, Oxer og Smaatkvæg, Honning og Mælk⁵⁾; sammenlign Koranen Kap. XXVI, 35 («Send Folk rundt i Byerne, som skulle samle osv.»). I hver By findes der anselige Spor af Bygninger, Klippeblokke,

¹⁾ Se H K V, 562.

²⁾ Smlgn. Sojuti II, 174.

³⁾ Citeret hos Sojuti II, 175 og Makrizi I, 26.

⁴⁾ Sojuti ib.

⁵⁾ Cfr. Makrizi I, 26, Sojuti II, 175.

Marmorstykker, Templer og andre Mærkeligheder. De kunne alle anløbes af Skibe, som føre Proviant, Varer og Redskaber til Fostat og som formaa at føre hver 500 Kamelers Last¹⁾.

Med Hensyn til Bygningerne og de mærkelige Levninger i Alexandria ere alle enige om, at der ikke findes nogen anden By, der som denne ligger i tre Lag²⁾. Da Abdulaziz ibn Merwan som Guvernør i Ægypten kom til Alexandria, bad han ved Synet af dens interessante Ruiner Stadspræfekten om at opgive, hvor stort Indbyggerantallet havde været paa de græske Kongers Tid. Det har ingen Fyrste nogensinde faaet Rede paa, sagde han, men jeg kan opgive dig, hvor mange Jøder der fandtes; thi dem gav en Gang en græsk Konge Befaling til at tælle; de udgjorde 600,000.

Paa Spørgsmaalet om de der eksisterende Ruiner, berettedes der ham følgende: En af de persiske Konger, der havde Herredømmet over Ægypten, befalede, at der skulde opkræves en Dinar af hver mandvoxen i Ægypten for at genopbygge Alexandria. Men da kom de ansete og vise i Folket til ham og opfordrede ham til at afstaa herfra; thi efter at Dzulkarnain havde været 300 Aar om at opbygge denne By, og den havde været beboet i 300 Aar, havde den nu ligget øde i 300 Aar; i et Tidsrum af 70 Aar gik Folk ikke ud om Dagen uden med et sort Klæde for Panden af Frygt for, at deres Øjne skulde tage Skade af den overvættets Hvidhed³⁾.

Nogle lærde Fortolkere af Koranen have tillige hævdet, at det er denne By, som er ment i Kap. LXXXIX, 6, hvor der tales om «det søjlesmykkede Irem, som ikke havde sin Lige i Verden». Ahmed ibn Salih beretter, at Sufjan ibn Ujajnah⁴⁾ sagde til ham: Hvor boer Du, Ægypter? — I Fostat. — Kommer Du til Alex-

¹⁾ Sojuti II, 175.

²⁾ Sojuti I, 33.

³⁾ Sojuti I, 42 og Makrizi I, 162.

⁴⁾ HK I, 80 og passim; IK I, 578; han levede 107—198 H. = 725—814 A.D.

andria? — Ja. — Suffjan tilføjede: Det er Guds Pilekogger, hvor han gemmer sine bedste Pile. Abdallah ibn Merwan es-Sadfi (?) fortæller, at da Budskabet kom om hans Fætter Khalid ibn Zejds Død, som havde fundet Sted i Alexandria, kom Musa ibn Ali ibn Riâh og Abdallah ibn Luhajah og Lajts ibn Saad hver for sig og sagde: Er han ikke død i Alexandria? — Jo, visselig; hvorpaa de tilføjede: Han lever nu hos Gud, som skænker ham Lønnen for hans Vagt i det timelige Liv; han vil faa en Martyrs Løn, siden han er død paa sin Post¹). —

Til Mærkelighederne i Alexandria hører Fyrtaarnet, hvis Højde er 280 Drå, og i hvilket der var et Spejl, hvori man kunde se fra Jemen til Konstantinopel²).

Her fandtes endvidere Amfitheatret, hvor Indbyggerne samledes, og hvor enhver kunde se lige godt; naar en udførte noget eller togt eller læste op eller opviste forskellige Idrætter, saa hørte og saa baade fjærn og nær lige godt³). Her fandt ogsaa den bekendte Boldkastning Sted; den, i hvis Ærme Bolden faldt, blev Landets Hersker. Endnu før Islams Tid kom Amru ibn el Âs derhen paa en Handelsrejse med Huder og Bomuld og kom tilstede paa Arenaen blandt de andre Tilskuere; Bolden faldt i hans Ærme, men man vilde ikke fæste Lid til Varslet; thi hvorledes — mente man — skulde vel en Araber faa Herredømmet over Ægypten? og der anstilledes derfor et nyt Forsøg; den faldt atter i hans Ærme gentagne Gange, hvilket vakte stor Forundring; først da Islam og de deraf følgende Begivenheder indtraf, fik Varslet sin Forklaring⁴).

I Alexandria findes endvidere de bekendte Søjler og de to Obelisker; overhovedet ere dens Mindesmærker og Oldtidslevninger

¹) Sojuti I, 77.

²) Den samme Overdrivelse hos Sojuti I, 43.

³) Sojuti I, 33.

⁴) Den samme ejendommelige Legende findes hos Sojuti I, 45 og Makrizi I, 159.

utallige. Endog i Kanalen bestaar fra Ende til anden Bunden og Siderne af Marmordæmninger, der endnu existere.

De, som have undersøgt Menneskers Levealdre i de forskellige Lande med forskelligt Klima, have erklæret, at man intet Steds opnaar en højere Alder end i Marbut¹⁾ ved Alexandria og i Wadi Fargane.

Efter de Lærdes Udsagn stod Fyrtaarnet oprindeligt midt i Alexandria, indtil Havet trængte frem og opslugte det; man kan endnu se Murværket og Resterne tydeligt, og der vil de blive liggende lige til Dommedag²⁾. —

Distriktet Fajjum omfatter 360 Byer, en for hver Dag i Aaret; der mangler aldrig tilstrækkelig Oversvømmelse, og hvis Nilen et enkelt Aar svigter, forsyner en af disse Landsbyer hele Ægypten for en Dag³⁾; det er det eneste Sted, der er opbygget efter en guddommelig Inspirations Tilskyndelse, og der findes intet, som overgaar det i Herlighed eller i dets Frembringelser eller som har mere glimrende Traditioner; en Sammenligning mellem Flodstrømmene i Fajjum og dem i Basra eller Damaskus vil absolut falde ud til Fordel for hin; adskillige Lærde og Kyndige have forsøgt en Opregning af denne Egns Goder og Fordele, men de have fundet det uberegneligt og derfor indskrænket sig til at undersøge de Steder, som ikke tilhøre nogen bestemt Ejermænd eller Forpagter blandt de velhavende, men som enhver, der vil, frit kan disponere over, og de have fundet, at disse udgør over 70 Vandsamlingssteder. —

Endvidere maa mærkes Memfis med sine vidunderlige Bygninger og Afgudsbilleder og skjulte Skatte, som ubestrideligt og utvivlsomt maa anses for utallige.

¹⁾ Smlgn. Jakut IV, 485.

²⁾ Denne Beretning om en Forskydning af Kysten stemmer delvis med de faktiske Forhold, som overhovedet meget af det, der her hos al-Kindi skjuler sig under Fremstillingens halvt legendeagtige Form.

³⁾ Smlgn. for dette og det følgende Sojuti I, 31.

Med Hensyn til de derværende Minder over Konger og Vismænd fortæller Ibrahim ibn Munkid el-Khaulani: Vi kom en Gang ud til Memfis og traf der Utsman ibn Salih siddende ved Døren til en Kirkebygning. Vi hilste ham, og han sagde da: Ved I, hvad her staar skrevet? Paa vort Spørgsmaal udlagde han Indskriften saaledes: Jeg, den og den, Søn af den og den, bebrejd mig ikke denne Kirkes Lidenhed; thi hver Kvadratfod af dens Grund har kostet 700 Dinarer. Vi mente, at dette maatte have en speciel Aarsag, og han forklarede, at det var der, at Moses slog og dræbte Ægypteren. —

Heliopolis, Ain-shems, var et Sted for Soldyrkelsen; her findes mærkelige Bygninger og Hippodromer; her findes to Obelisker, som er det vidunderligste, man har set; thi de bæres paa den blotte Jord uden noget Underlag, skønt de ere omtrent 50 Drå; paa begge Sider findes affildet en Rytter med noget, der ligner en spids Hue af Kobber paa Hovedet; i Oversvømmelsestiden kan man tydelig se Vandet dryppe ned af Hovedet paa hvert Billede¹⁾.

Farama indeholder vidunderlige store og gamle Monumenter. Ægypterne fortælle, at der derfra var en Vej til Kypern over Land, som senere oversvømmedes; ogsaa Bruddene med hvidt og broget Marmor i Lubije oversvømmedes²⁾. Jahja ibn Utsman fortæller: Jeg var paa Vagt i Farama, der ligger omtrent en Dagsrejse fra Havet; Befolkningen og de Vagthavende færdedes paa Strandbredden i Rørhytter; senere steg Havet og oversvømmede alt.

Ibn Kudajd beretter, at Ibn Mudabbir³⁾ kom til Farama for at demolere nogle Sten i den østlige Side af Muren, idet han

¹⁾ Smlgn. Makrizi I, 31 og Sojuti I, 32 (her opgives Højden til 84 Drå); Beretningen om Vandet, der drypper fra Obeliskens, genfindes hos Ibn Iyās (Arnold Chrest. 57) og Abdallatif (S. de Sacy: Rel. d'Ég. 227).

²⁾ Det samme hos Makrizi I, 211. der her citerer Al-Kindi med Kildeangivelse, smlgn. ogsaa om Forbindelsen med Kypern Masudi (ed. Barb. de Meynard) II, 375 og Jakut III, 883 samt ZDMG IX, 272.

³⁾ Se I K III, 60.

vilde anvende Materialet til at lave Kalk af, men da han havde borttaget en eller to, gik Befolkningen i Farama bevæbnet ud og fik ham til at holde op med Arbejdet; de paastod nemlig, at det var disse Porte, som nævnes i Koranen, Kap. XII, 67 («Mine Sønner, I skulle ikke gaa ind ad en enkelt Port, men ad flere forskellige»).

I Farama findes de vidunderlige Palmer, som bære Frugt, naar alle andre i den øvrige Verden ere holdte op dermed; den har Frugt allerede, naar Palmen ellers spirer i December og Januar og vedbliver saa i fire Maaneder, indtil den modne Frugt i Foraaret begynder at komme frem; den findes hverken i Basra eller Hidjaz eller Jemen; en enkelt Frugt kan opnaa en Vægt af 20 Dirhem og dens Længde kan blive indtil et Spand¹⁾.

Ibn Bakht anfører, at der gives fire Distrikter i Ægypten, som hele Verden ikke kan opvise Mage til, Fajjum, Atribu²⁾, Samhud³⁾ og Sa⁴⁾. —

Hvad angaar Landets Statsindtægter, saa hævdede Amru ibn el-As det første Aar en Million Dinarer, men Kalifen Omar skrev da til ham for at dadle hans Fremgangsmaade, idet han erklærede selv at have hævet 20 Millioner af Grækerne; i det følgende Aar bragtes derpaa Afgifterne op til 12 Millioner⁵⁾. Da Utsman havde afsat Amru og indsat Abdallah ibn Sarh, forøgedes Afgifterne og Skatterne for Kopterne og bragtes op til 14 Millioner. Nu har Malkekamelen givet Mælk, sagde Utsman. Ja, svarede Amru, men I har skadet Kalven⁶⁾. Fra det Tidspunkt gik det stadig tilbage indtil vor Tid; under Umajjaderne

¹⁾ En Skildring af en lignende Daddelpalme giver Jakut i Artiklen Assuan I, 270.

²⁾ Jakut I, 112.

³⁾ Makrizi I, 203.

⁴⁾ Ib. I, 182.

⁵⁾ Sojuti I, 69.

⁶⁾ Den karakteristiske Anekdote genfindes hos Sojuti I, 70; Makrizi I, 98; Tabari I, 5, 2819; endvidere hos Jakut IV, 546, der bruger lidt andre Udtryk i Amrus Replik (لكنها اجاعت اولادها).

og Abbasiderne indkom der aldrig mere end 3 Millioner undtagen under Kalifen Hisham; da bragte Ibn al-Hidjab Afgiften op til 4 Millioner, samt under Tuluniderne; ved deres Iver for Landets Opdyrkning naaede Abul-Djais ligeledes 4 Millioner. Medens Ibn al-Hidjab bestyrede Skattevæsenet for Kalifen Hisham, rejste han ud og foretog en Opmaaling af hele Ægyptens Land, det dyrkede saa vel som det ubeboede, saa langt Oversvømmelsen naar; det udgjorde 30 Millioner Feddån.

Laits ibn Saad beretter: Walid ibn Rufaa, der forestod Skattevæsenet under Hisham, foretog en Optælling af Individider og Byer, i hvilken Hensigt han opholdt sig sex Maaneder i Øvreægypten og tre i Nedreægypten; han fandt over 10000 Landsbyer med mindst 500 koptiske Indbyggere i hver, hvilket altsaa udgør fem Millioner¹⁾.

Under Sulajman bestyrede Usâma ibn Zajd Skattevæsnet; han erklærede at ville malke Mælken, indtil Dyret ikke kunde mere, og derpaa udpresse Blodet, indtil det sprængtes. Det var den første Ulykke, som ramte Ægyptens Befolkning. Kalifen Sulajman, der var opfyldt af Forundring over Usamas Færd, idet denne laante Penge af ham, men ikke svarede nogen Afgift, udbrød en Dag: Hvad skal man dog kalde ham? men da en sammenlignede ham med Eblis, blev han dog vred og forlod Forsamlingen. Da Sulajman døde og Omar ibn Abdalaziz blev Kalif, var hans første Regeringshandling, endnu før han lod Sulajman begrave, at afsætte Usâma og indsætte Hajjan ibn Shuraih; Usâma blev sat i strængt Fængsel i sex Maaneder. Det var ham, som byggede den gamle Nilmaaler.

Mansur sendte engang et Brev til Muhammed ibn Shuajb, som forestod Skattevæsnet, med Anmodning om at inddrive Skatterne; han svarede med en Beklagelse over Tilbagegangen og erklærede, at Landet behøvede Subvention, og at det da

¹⁾ Sojuti I, 69; Jakut (IV, 548) opgiver med større Maadehold i Talangivelsen Landsbyernes Antal til 2395.

vilde tilbagegive det dobbelte af, hvad der maatte blive ydet. Kalifen svarede imidlertid: Du skal ikke unddrage dig mit Forlangende ved dine Skildringer af Landets Forhold; Du forstaar ikke, hvorledes den Sag skal tages. Ved dette Afslag forøgedes Landets Tryk og dets Forfald.

Amru ibn el-As spurgte Kopternes Fyrste i Henhold til hans 30aarige Erfaring om, hvorledes Landets Stilling kunde forbedres og fik det Svar: Ved forskellige Midler, ved at grave Kanaler og bygge Dæmninger og Vandbeholdere; endvidere maa Skatterne kun tages af Landets Kornproduktion, og der maa ikke gives nogen Henstand; den lovlige Orden skal omhyggeligt opretholdes, og Embedsmændene oppebære deres Gage, for at der ikke skal gives Lejlighed til Bestikkelse, og man maa afskaffe alle Naadegaver og Foræringer, for at der kan være Fasthed i Styrelsen; naar Landet regeres saaledes, kan Du vente dig store Indtægter¹⁾.

Med Hensyn til Landets Naturskønhed anføres et Udsagn af Kaab el Ahbar: Den, som vil se noget, der ligner Paradiset, skal se Ægypten, naar Landet har modne Dadler og Blomster, naar Bækkene ere friske og Dadlerne hænge bugnende i den frodige Fylde, medens Fuglesangen lyder²⁾.

Abdallah ibn Amru sagde: Hvem der vil se Paradiset, skal se Ægypten, naar Markerne ere grønne og Vaaren blomstrer og Træerne iføre sig deres Blomsterpragt.

Kalifen Almamun sagde til Ibrahim ibn Tamim: «Giv mig en Beskrivelse af Ægypten, naar Markerne grønnes og Foraaret blomstrer og Træerne iføre sig deres Pragt; men kort maa den være. Han svarede: Hestens Forpart staar i det Grønne, dens Bagpart i Sandet, idet han dermed antydede, at Ægypten var dels dyrket Land, dels Ørken, og at det dyrkede Land var rigt paa Sæd, men det andet goldt og øde.

¹⁾ Smlgn. Sojuti I, 70.

²⁾ Makrizi I, 25.

Ægypterne fortælle, at da Hashemiten Musa ibn Isa var Guvernør over Ægypten, var han en Gang ude paa Rendebanen i Nærheden af Begravelsespladserne og udbød da til Tilskuerne: Lægge I Mærke til, hvad jeg ser for mig? Paa deres Spørgsmaal herom vedblev han: Jeg ser en Væddeløbsplads og Haver med Palmer og andre Træer og Beboelseshuse og Hestestalde og Kirkegaarde og en brusende Flod og Sædemarker og en Hjords Enge og Hestes Græsgange og Jægere og Matroser og Kameldrivere og Sandørken og Sletteland og Bjerge, alt paa mindre end en Kvadratmil¹⁾.

Harun al Rashid fik en Beskrivelse af hele Verden, hvori der kun fremhævedes Assiut, hvis Udstrækning er 30000 Feddan paa en ganske flad Slette uden endog det mindste Fald til nogen af Siderne. Der dyrkes her Hør og Hvede og Kløver og andre Slags Grøntsager, og der gives ikke paa hele Jorden nogen vidunderligere Slette end denne; mod Vest ligger et hvidt Bjerg, lignende en Kappe, broderet med Turkiser, og danner en Grænsevæg; mod Øst omgives den af Nilen, der ligner en Sølvbæk; enhver Tale overdøves af Fuglelarmen. Der gives intet andet Sted, er man enig om, en saadan Kløvermark, hvor der findes Heste, Telte, Kameler o. s. v.²⁾, undtagen i Ægypten.

Nilen. Ibn Luhaja beretter, at Mansur spurgte Kaab-el-ahbar, om Nilen findes omtalt i Pentateuchen, og han svarede: Ved ham, som delte Havet for Moses, ja, jeg finder den nævnet; ved dens Stigning aabenbarer Gud for den, til hvilken Grad den skal stige, og ved dens Aftagen befales dette den igen.³⁾

Profeten sagde: Fire Floder komme fra Paradiset: Sihan og Djihan og Nilen og Eufrat⁴⁾.

¹⁾ Sojuti II, 178; Ibn Douqmaq (ed. Vollers, Le Caire 1893) pag. 108 anfører, at Citatet er efter Al-Kindi.

²⁾ Texten er forvansket i sin Opregning af Assiuts Herligheder.

³⁾ Sojuti II, 183.

⁴⁾ Makrizi I, 50.

Gud skabte Nilen som en Modvægt til alle Floder i Verden med hele deres Vandmasse; thi naar den stiger, synke de i samme Forhold og omvendt; Ibn Kutajb fortæller, at naar Nilen stiger, bliver dens Strøm stærkere i hele dens Udstrækning¹⁾.

Ibn Luhaja beretter, at ved Fordelingen af Nilens Vand over hele Ægyptens Distrikter er der 120,000 Mand i Virksomhed med Spader og andre Redskaber, deraf 70,000 i Øvre- og 50,000 i Nedreægypten for at grave Kanaler og anlægge Broer og Dæmninger og reparere Cisterner og afskære Rør og Straa og alle Slags Planter.

Mahfuz ibn Sulajman siger: Naar Nilen har naaet 20 Drå, ere Ægyptens Statsindtægter gode; stiger den endnu en Drå, forøges de med 1000²⁾ Dinarer, idet større Terrain oversvømmes, men stiger den endnu højere, tabes der 100,000 paa Grund af, at en Del af Høsten sættes under Vand.

Ibn Ufajr fortæller, at Omar skrev til Amru ibn el-As: I den naadige og barmhjærtige Guds Navn; fra Guds Tjener, de Troendes Behersker til Amru ibn el-As. Fred være med dig, jeg lovpriser for dig Gud, den eneste. Jeg har nu tænkt over Ægyptens Forhold; det er et udstrakt og herligt Land, hvis Indbyggere Gud har givet stor Magt og Styrke tillands og tilvands. Faraonerne have styret det og trods deres Ugudelighed udført Ting af blivende Betydning. Dette har vakt min Beundring, og jeg ønsker derfor en Skildring, der kan erstatte Selvsynet.

Hertil svarede Amru³⁾: I den naadige og barmhjærtige Guds Navn. Til Guds Tjener, de troendes Behersker fra Amru ibn el-As. Fred være med dig; jeg lovpriser for dig Gud, den

¹⁾ Sojuti II, 190.

²⁾ Maaske skal der læses ألف ألف : en Million, da Tallet 1000 i sig selv synes for ringe.

³⁾ Det følgende Brev synes, som det foreligger hos Al-Kindi, kun at være et Udtog af det oprindelige; det er forskelligt fra den Text, vi har hos Sojuti I, 65 og Makrizi I, 78; smlg. ogsaa Dimishqui, Cosmographie, (ed. Mehren) pag. 109.

eneste. Jeg har modtaget dit Brev og læst og forstaaet det, og angaaende dit Ønske om en Beskrivelse af Landet skal mit Brev lade Frasagnets Dunkelhed erstattes af Selvsynets Klarhed. Ægypten viser sig som en mørktfarvet Slette med grønne Træer mellem støvfarvede, rødlige Bjerger, som omgive den; dens Frugtbarheds Kilde og Rigdoms Ocean er det Stykke af Floden, som ligger mellem Assuan og ?¹⁾; Afstanden er for en Rytter, som passerer langs Flodbredden, en Maanedes Rejse; Højene og Sandsletterne derimod ere golde som en tom Mave eller en pukkeløs Kamels Ryg. Den Strøm, der løber her omtrent ganske snorlige, bringer Velsignelser i rigt Maal og flyder med Guld; dens Aftagende retter sig efter Solens og Maanens Løb, og der er visse Dage, da alle Jordens Kilder løbe til den, indtil den naaer en svulmende Vandstand og dens Vandmasser blive mørke, og Oversvømmelsen forøges; Landsbyerne ligge da i det omgivende Vand ligesom Høje, og man kan ikke komme fra den ene til den anden undtagen i Baade og Skibe; men snart kan man iagttage, at Floden atter svinder, og de højere Punkter komme til Syne efter at have været oversvømmede; derpaa tager den fattige Befolkning fat paa den gødede og omhyggelig bearbejdede Jord og leder Vandet ud over Markerne og de udyrkede Egne og de højere liggende Punkter, hvorpaa de saa forskellige Slags Kornsorter og sætte saa for disses Væxt deres Lid til Gud; efter ganske kort Tids Forløb voxer Kornet op, Straaet sætter Ax, Kornet gulnes og vandes ved Fugtigheden nedenfra og ved Duggen ovenfra eller Skyer, som bringe Regn. Nu summe Fluerne og Høsttiden er nær; Landet er snart som et sort Dynd, snart blaåt Hav, snart en grøn Slette, snart broget Brokade, snart hvidt Sølv. Men velsignet være Gud, den ypperste Skaber, den almægtige; den bedste Støtte er en Taksigelse til Gud for den Velsignelse, han heri har skænket dig. Gid han

¹⁾ Byens Navn er forvansket; der maa efter Sammenhængen (smilgn. nedenfor) menes et Sted ved Nilens Udløb.

bestandig forunde dig Ære og Glæde af alle dine Gærninger.
Hilsen. —

Alle ere enige om, at der ikke gives nogen længere Flod end Nilen; den løber en Maanedes Vej gennem muhamedansk Land, to Maaneders i Nubien og fire Maaneders Vej i Ørkenen, idet den udspringer paa Maanebjergene bagved Ækvator¹⁾, og der er ikke nogen anden Flod, som stiger netop i den hedeste Tid, da alle Floder og Kilder aftage; naar Heden er stærkest, tiltager den ogsaa, og det er den eneste Flod, som har en ganske regelmæssig Tiltagen og Aftagen; ingen anden Flod yder et saadant Areal til Dyrkning, eller skaffer saa stor Indtægt som det af Nilen gødede Terræn.

Begravelsespladser. Nogle Lærde have ment, at Sinai er en Del af Mukattam og en Part af det indviiede Terræn²⁾; der siges i Koranen Kap. XIX, 53: «Vi raabte til ham fra den højre Side af Sinai og lod ham komme nærmere til Enetale», og i Kap. XX, 12: «Du er i den hellige Dal Tuwa». Kaab el Ahbar siger: Gud talte med Moses, idet han stod paa Sinai og denne paa Mukattam paa den Side, der vender mod Jerusalem; han fortalte endvidere, at han havde hørt en sige, at Velsignelsen over Ægyptens Hovedstad var større end Jerusalems.

Det fortælles, at da Moses knælede ned, vendte ligeledes alle Træerne paa Mukattam sig bedende mod Tuwa, og det siges, at der staar i Pentateuchen: «Da den nye Helligdom blev aabnet», o: Moses Dal paa Mukattam ved Stenbruddene; i denne Dal var det, at Moses mødtes i Enrum med Herren³⁾.

Asad ibn Musa fortæller: Jeg overværede en Gang en Jordefærd sammen med Ibn Luhaja; da vi sad om ham, hævede han Hovedet og saa op paa Mukattam og sagde: En Gang gik Jesus forbi ved Foden af dette Bjerg; han var iført en

¹⁾ Gentaget hos Jakut IV, 862.

²⁾ Sojuti II, 180.

³⁾ Makrizi I, 124.

ulden Kjole og havde et Reb om Livet, og hans Moder fulgte ham. Da vendte han sig til denne og sagde: Her skal Profetens Folk have deres Begravelsesplads.¹⁾

Amru ibn el-As spurgte nemlig en Gang den koptiske Fyrste, der ledsagede ham ved Foden af Mukattam, hvorledes det kunde være, at der ikke fandtes nogen Vegetation her ligesom paa Bjergene i Syrien, og han foreslog at lede en Kanal ind med Vand fra Nilen og plante Palmetræer. Den anden svarede: Vi har fundet skrevet, at Mukattam var rigest af alle Bjerge paa Træer, Planter og Frugter; der tog Mukattam Bolig, Søn af Misr ibn Baisar ibn Ham ibn Noah; men om Natten før Herrens Samtale med Moses aabenbarede Herren sig for Bjergene og meddelte, at han vilde udvælge et af dem til sin Samtale; derover bry-stede de sig alle undtagen Jerusalems Bjerg; det bøjede sig i Ydmyghed. Herren spurgte: Hvorfor gjorde Du det (men han vidste det godt selv); og Bjerget svarede: Af Ærefrygt og Ærbødighed mod dig, o Herre. Da befalede Herren, at hvert Bjerg skulde give det noget af sin Plantevæxt, og Mukattambjerget gav da alt, hvad det havde, og blev, som Du ser her. Da sagde Herren: Til Løn for dit Ædelmod skal Du beplantes med Paradisets Træer. Derpaa skrev Amru ibn el-As til Omar ibn el-Khattab: Jeg kender intet andet Paradistræ end de Retroende; derfor vil jeg gøre det til en Begravelsesplads for dem²⁾. Dette gjorde han, men Köpterfyrsten vrededes herover, idet han mente, at der ikke var taget tilbørligt Hensyn til ham ved denne Ordning, og Amru udskilte da et Stykke for ham paa Sydsiden, hvor de Kristne kunde blive begravede.

Abdallah ibn Luhaja anfører følgende Tradition efter Abbas ibn Abbas: Kaab el Ahbar bad en Mand, der skulde til Ægypten, om at han vilde bringe ham noget Jord fra Mukattam, og denne kom hjem med en Sækfuld til ham; da Døden nærmede

¹⁾ Makrizi ib.

²⁾ Jakut IV, 608.

sig, lod han det tage frem og befalede, at det skulde lægges i Graven under hans Lig¹⁾.

Alle er enige om, at der ikke i hele Verden gives nogen Begravelsesplads, der er vidunderligere, større og smukkere end denne, eller hvis Bygninger og Gravmæler ere større, eller hvis Jordbund er vidunderligere; den er som Kamfer og Safran; den er forherliget i alle Skrifter, beliggende paa et Bjerg som en straalende Stad og med det høje Mukattam som en Væg bagved. — —

Alle disse vidunderlige og velsignede og sindrige Ejendommeligheder indeholder altsaa Landet foruden Mukattams Herligheder: det hellige Bjerg og den velsignede Nil; endvidere Tor, hvor Gud samtalede med Moses, den hellige Dal, hvor Moses kastede sin Stav, og Stedet, hvor Havet spaltede sig for ham; her fødtes Moses og Aaron, her herskede Josef, her voxede den Palme, under hvilken Maria fødte Jesus i Distriktet Ahnäs, her er den Akacie, ved hvilken Maria gav Jesus Die i Ashmun, og der flød Olie ud af den²⁾; her er Abrahams, Jakobs, Moses' og Josefs Tilbedelsessted; her er den Moske i Hifn, hvis Opførelse Maria, Moder til Profetens Søn Ibrahim, bestemte ved sin Død; her findes af Bygninger, Kulturlevninger og gamle Templer og Pyramider, hvad intet Sted i Verden kan opvise Mage til; der gives ingen med Kunst opførte Bygninger, hvis Dimensioner overgaa disse Pyramider; de siges at være Gravstedet for Hermes og Agathimon, og Sabæerne foretage Pilgrimsvandring derhen fra Harran; Ægypten rummer endvidere Alexandrias Fyrtaarn og Obeliskerne i Heliopolis og Klippehulen ved Abukir(?), hvor alle Fuglene tage deres Tilflugt hvert Aar . . .; endvidere «den gamle Kones Mur»³⁾ fra el-Arish til Assuan, som omgærder hele Ægypten. I Nilen findes ogsaa de elektriske Fisk⁴⁾; naar en stærk Mand lægger

¹⁾ Makrizi I, 124.

²⁾ Sojuti II, 180.

³⁾ Jakut III, 520.

⁴⁾ Smlgn. Masudi II, 392; Jakut IV, 866.

sin Haand paa dem, kan han ikke undgaa at faa et stærkt Slag over hele Legemet. Til Ægypten hører det Sted, hvor de to Have støde sammen, og som omtales i Kor. Kap. LV, 19 («Han har skilt de to Have, som mødtes; mellem dem er en Dæmning, saa at de ikke flyde over i hinanden») og Kap. XXVII, 62 («og han dannede et Skillerum mellem de to Have»); disse to Have er det indiske Ocean og Middelhavet; og det adskillende Land er en Dagsrejse mellem Kulzum og Farama; der er intet Sted, hvor de to Have er saa nær hinanden, i Østen udgør Afstanden mellem dem en Maanedes Vej; derfor ere Ægypterne de eneste, som kunne faa begge Haves Fisk at spise i frisk Tilstand.

Ægypten kan opvise af Broderier og vævet Guldbroderi, hvad intet Land har Mage til; der findes intet Broderi, hvor Tøjet alene uden Guldudsmykning koster 100 Dinarer, undtagen det fra Tanis og Damiette, og der findes ikke en Unze, ikke en Lap af dette Tøj noget andet Steds i Verden¹⁾; ogsaa de her forfærdigede Klædninger af Faare- og Gedeuld²⁾ findes der intet Steds i Verden Mage til. Det fortælles, at da Muawiah blev gammel og ikke kunde blive varm, enedes man om, at det eneste, der kunde hjælpe, maatte være uldne Klæder fra Ægypten, som ikke vare farvede, men havde den naturlige gule Farve, og han behøvede af disse Klædningsstykker kun et³⁾. De Stoffer, der forfærdiges i Bahnesa og som anvendes til Forhæng og Telte, overgaa ogsaa alle andre.

Dernæst frembringer Ægypten af Heste, Muldyr og Æsler uovertrufne Racer; ingen Hest har en saa fuldendt og ædel Skabning og er saa hurtig som den ægyptiske⁴⁾, takket være dens korte Piber, dens stærke Bringe og korte Ryg. Man fortæller, at Welid besluttede at anstille et Væddeløb mellem de forskellige Hesteracer og skrev derfor til de forskellige Byer, at man skulde

¹⁾ Makrizi I, 177.

²⁾ Sojuti ib.: cfr. Ibn Batuta ed. Defrémery II, 143.

³⁾ Sojuti II, 177.

⁴⁾ Sojuti II, 176.

udvælge de bedste Heste og sende dem til ham; da de blev præsenterede for ham og han fik Øje paa de ægyptiske med deres fine Sener og bøjelige Ledemod og Sider, udbrød han: Hvor fortræffelige ere ikke disse Heste! og Umar ibn Abdalaziz, der sad hos ham, sagde: Hvor findes vel alle gode Egenskaber forenede undtagen hos disse! og tilføjede: Undlad ikke til enhver Tid at beskytte Ægypten, Abu Hafs. Da Løbet fandt Sted, kom de ægyptiske Heste alle først, uden at nogen anden kom op paa Siden af dem.

I Ægypten findes ogsaa Guldminer, der overgaa alle andre, samt Miner med Smaragder; disse findes ikke noget andet Sted i Verden, men komme alle herfra¹⁾. Ogsaa Papir frembringes kun her. Her avles ogsaa Josefs-Hvede, Palmeolie, Fedt af Balsamin²⁾, Opium og Silke; her voxer den røde Cleome digitata, Lebbek³⁾ og Lactuca; her produceres Svovl, Strudsfer, Lys, Honning, Vineddike, Lupiner⁴⁾ og Ærter⁵⁾; her faas de ægyptiske Kornkager, de trefarvede Citroner og Kyllingerne fra Sermek. Da Maria klagede til Herren over, at hun havde for lidt Mælk, indgav han hende det Raad, at hun skulde ælte Kager sammen og give Jesus dem at spise⁶⁾. Man kan næsten ikke se en syrisk Munk, uden at de ere svagsynede, fordi de spise Linser, medens de ægyptiske derimod leve af Ærter⁷⁾ og ere fri for denne Svaghed.

I Ægypten findes tillige en Slags Racekøer, som give megen Mælk; de blive ikke brugte til Arbejde men kun som Malkekøer; det er den smukkeste Race, som findes; de Oxer, der anvendes til Arbejde, overgaa i Størrelse alle andre, saa at

¹⁾ Sojuti II, 176.

²⁾ Momordica balsamina, se Forskål: Flora Æg. Arab. Haunia 1775, p. LXXV.

³⁾ Se Forsk. LXXVII og 177, Mimosa lebbek.

⁴⁾ ib. LXX og 131, Lupinus termis.

⁵⁾ ib. LXXI, Trifolium bicornis.

⁶⁾ Sojuti II, 177.

⁷⁾ Sojuti ib.

et enkelt Lem af en Ko vejer mere end det tilsvarende af en Tyr andet Steds.

Her findes ogsaa Akacietræ¹⁾ og Ibenholt og en vis Slags Løg, der ikke benyttes som Foder; man siger, at man kan benytte Akacietræets Ved i tyve Aar i en Ovn, uden at der findes andet end ganske smaa Partikler i Asken. Overhovedet findes hele Verdens Vegetation repræsenteret i Ægypten, og alle Slags Næringsmidler, Drikke og vellugtende Sager og Grøntsager findes her til enhver Tid uden Hensyn til Aars-tiderne; alt, hvad der findes om Sommeren, eksisterer ligeledes uden Undtagelse om Vinteren²⁾. Bakht nassar sagde til sin Søn, Belestan: Jeg har ikke ønsket at bebo Ægypten uden for disse dets fortræffelige Egenskabers Skyld³⁾; det var denne Belestan, som byggede Kasr-es-SHEMA. En af Ægyptens Indbyggere har sagt: Hvis vi ikke havde Oversvømmelsen i TUBE og Lammene i Amshir og Mælken i Barmehat og Roserne i Bermude og Lotusen i Bashans og Fyrerne i Bune og Honningen i Abib og Druerne i Misri og Dadlerne i Tut og Fisken i Kihk, vilde jeg ikke bo i Ægypten⁴⁾.

Ægypten er i Følge sin Beliggenhed en Udhavn for Mekka og Medina, endvidere for Sana, Aden og Oman og Kysten mellem disse sidste, samt Indien og Kina og Øerne deromkring og Ceylon; deres Kryderier og Ædelstene og andre herlige Produkter føres afsted over Havet, indtil de ankomme til Kulzum; ogsaa fra Middelhavslandene søger man herhen, baade fra Syrien og fra hele det af Grækerne beboede Land ligefra Antiochia til Egnene bagved Konstantinopel og Rom, fra Frankrig, Antablus, Tripolis, Kairuwan, Tahert, Sedjelmas, Sus, Tanger, Spanien og Øerne Sicilien, Kreta, Kypern og Rhodos, idet de bringe deres ypperste Produkter derhen: Slaver og Slavinder, Tøjer, Silketøj,

¹⁾ Smlgn. Forskål, o. l. LXXVII, *Mimosa nilotica*.

²⁾ Sojuti II, 175.

³⁾ Sojuti ib.

⁴⁾ Sojuti ib.; de anførte Navne ere de koptiske Maaneder.

Styrax, Mastik, Perler, Ambra, Safran og andre Købmandsvarer, og en lignende Udførsel finder Sted fra Ægypten til disse Egne; der er intet andet Land, som i den Grad er Maalet for Folks Rejser. —

Priset være Gud, fordi jeg bebor det Land, som han har beskærmeth og velsignet med sine Gaver; jeg bringer ham derfor den skyldige Tak, Han indgyde det Guds frygt og værne om dets Forsvarere og dets Indbyggere!

Adam Paulsen.

Rettelser.

Arabisk Text; Pag. 183, Lin. 3: فاقول læs فاقول

" 187, " 6: بارت læs بارت

" 205, " 17: فيه udgaar.

" 208, " 3: يحظر læs يحظر

" 209, " 1: الخيل læs الخلية

" " 11: النخل læs النخل (Noten udgaar)

" 210, " 12: والشجر læs والشجر

" " 20: اليها læs اليها

" 211, " 2: وأورعه læs وأورعه

" " 3: خشيته læs خشيته